

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ΄.

Συνδρομή έτησια: Έν' Ελλάδι φρ. 12, εν τη Μεταπολιτεία φρ. 20. — Αι συνδρομαί άρχονται από 1' Ιανουαρίου. Έκαστος έτους καί είναι έτησια. — Γραφεϊον Διευθ. Όδός Σταδίου 32.

13 Σεπτεμβρίου 1887

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

[Συνέχεια: Ίδε προηγούμενον φύλλον].

Τέταρτον ώρας μακράν τών Χανίων, πρὸς ἀνατολάς, εὐρηται ἡ κώμη τῆς Χαλέπας. Ἡ πρὸς ταύτην ἀγούσα ὁδὸς εἶναι ἀμαξιτή, ἀποτελεῖ δέ, μετὰ τῆς πρὸς τὴν Σούδαν ἀγούσης, τὴν διδυμον καὶ μοναδικὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν ἣτις ὑπάρχει ἐν Κυθωνίᾳ. Ἐξέρχεται τις διὰ πύλης κλειομένης τὴν νύκτα, καὶ ἦν διαρκῶς φυλάσσουσιν Ὀθωμανοὶ στρατιῶται, ἀποδίδοντες, ἐν πάσῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, τὰς τιμὰς εἰς τοὺς ἐκεῖθεν διερχομένους στρατιωτικούς καὶ πολιτικούς ἀξιωματικούς, ἀμα δὲ καὶ εἰς τοὺς προξένους τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Ἡ ἀκριβεία, ἡ προσοχή, ὁ σεβασμὸς, τὸ πρόθυμον ἦθος τῶν Τούρκων στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τούτου μοὶ προξένησαν αἰσθησιν. Ἐντὸς τῆς πόλεως, ἄλλ' ἔξω τῶν τειχῶν ἰδίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν Χαλέπαν, συμφύρονται αἰθιοπίδες πρωτοφανοὺς καὶ μοναδικῆς ἀσχημίας, πωλοῦσαι, ἐντὸς καλαθίσκων, τρωγάλια καὶ μελιπήκτους πλακοῦντας. Σπανίως μοὶ συνέβη νὰ ἴδω δυσειδέστερα καὶ εἰδεχθέστερα πρόσωπα. Σχεδὸν ἀμφιβάλλει τις, ἐὰν τὰ ὄντα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ κομψὸν καὶ πλήρες συμπαθείας φύλον ὅπερ ἀποκαλεῖται «ῶραιόν». Ἐνίοτε δύο ἢ τρεῖς τούτων κάθηνται χαμαὶ ἀντιθέτως στηρίζουσαι τὰ νῶτα. Ἡ ἀκομψὸς αὐτῶν περιβολὴ ἐφάπτεται τοῦ ἐδάφους· προτρέπουσι τὸν διαβάτην νὰ ἀγοράσῃ ἀπὸ τοῦ ἐμπορεύματός των, καὶ αἱ τριπλαῖ ἐκείναι καὶ εἰδεχθεῖς κεφαλαί, ὑπεράνω σώματος ἐνιαίου κινούμεναι καὶ λαλοῦσαι, ἀναμνησκουσι τὸν Κέρβερον διὰ τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν καὶ τῆς ὑλακῆς. Πέντε λεπτά περαιτέρω, ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἀπλοῦται ἡ συνοικία τῶν Βεγγαζίων ἢ «Χαλικούτιδων», ὡς ἀποκαλοῦνται ἐν τῷ τόπῳ. Οἱ Ἀφρικανοὶ οὗτοι μετανάσταί, ἀπιστεῦτως πληθυνόμενοι δὲ σήμερι, ἀπέβησαν ἡ μάλιστα τῆς Χανιωτικῆς κοινωνίας, οὐχὶ δὲ σπανίως ἠπέλιθσαν τὴν τάξιν καὶ τοὺς Χριστιανούς. Ἀσκούσιν ἀποκλειστικῶς

τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κρεωπώλου καὶ τὸ τοῦ ἀχθοφόρου, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔλαιον. Εἶναι εὐσωμοὶ ἄνδρες, ῥωμαλέοι, ὠμοί, καὶ Χριστιανομάχοι. Κατόικουν τὸ πρῶτον ἐντὸς ἀχυροσκεπῶν κκλυθῶν, κυψέλαις ὁμοίων, καὶ ὡς βλέπει τις ἔτι καὶ σήμερον. Ἡ ἐργασία καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα λιτότης προσεπόρισαν αὐτοῖς κεφάλαια ἱκανά, καὶ ἤδη, παρὰ τὰς κυψελοειδεῖς καλύβας, ἐνθα ἔμενον τὸ πρῶτον, βλέπει τις οἰκίσκους λιθοκτίστους καὶ ἀρκούντως κομψούς, ἐν οἷς οἰκοῦσιν οἱ προὔχοντες τῶν Χαλικούτων. Λαλοῦσι γλῶσσαν προσομιᾶν τῆ ἀραβικῆ. Φέρουσιν ἐρυθρὸν φέσιον μετὰ κυανοῦ θυσάνου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, μαλλίνην χλαῖναν πολύπτυχον καὶ ποδήρη, λέγονται δὲ ἀκόλαστοι, καὶ ἀμφίβολον ἔννοιαν ἢ συνείδησιν ἔχοντες τῶν δεσμῶν τῆς οἰκογενείας. Ἡ περιοδικὴ θρασύτης αὐτῶν ἀποβαίνει ἀκατάληπτος, μόλις δὲ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἐξερεθίζονται καὶ ὑποστηρίζονται ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ, ἀρεσκομένου νὰ θεωρῇ ἐν αὐτοῖς ἔρεισμα τι καὶ φόβητρον κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ τοπικὴ ἐξουσία προσηνέχθη ἀείποτε μᾶλλον ἐπιεικῶς πρὸς αὐτούς, τοῦτο δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἀπεθράσυνε τοὺς θρασυδεῖλους τούτους ὥστε ἐν ὥρᾳ πολιτικῆς κρίσεως, καὶ τὴν νύκτα ἰδίως, ἀποβαίνει προβληματικὴ διὰ τὸν χριστιανὸν ἢ ἀπὸ τῆς ἰδοῦ τῆς Χαλέπας διάβασις. Θὰ φανῇ παράδοξον καὶ ὅμως εἶναι δυστυχῶς ἀληθές, ὅτι εἰς τοὺς Χαλικούτας, τοὺς οὐδένα δεσμὸν ἔχοντας ἢ δυναμένους νὰ συνάψωσι πρὸς τὸν τόπον, ἐχρηργήθη εὐχερῶς τὸ μέγα δικαίωμα τῆς ψήφου.

Τὸ προάστειον τῆς Χαλέπας ἀποτελεῖ ἀληθὲς ἐντρυφήμα τῆς Χανιωτικῆς κοινωνίας· θὰ ἠδύνατο δὲ εὐλόγως νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὄασις, ἐὰν ἡ πόλις ἐθεωρεῖτο Σαχάρα. Ἡ Χαλέπα εἶναι τι εὐχαρίστως πρωτότυπον. Μετέχουσα πόλεως καὶ ἐξοχῆς δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἄλλο. Ἡ ἀναπεπταμένη αὐτῆς θέσις, καὶ ἡ ἐπιπέπουσα ποντιαῖς αὔρα ὑποκιρνᾷ τοῦ θερινοῦ θάλλου τὴν δύναμιν, ἐνῶ τὸ χειμερινὸν ψῦχος οὐδέποτε εἶναι δριμύ ἐκεῖ. Σπανίως δύναται τις νὰ εὕρῃ ὀρίζοντα ποικιλώτερον, ἀτμοσφαιραν καθαροτέρην, καὶ γλυκύτερον ἢ εὐκραέστερον

κλίμα. Αί σπανιώτεροι καὶ μᾶλλον τερπνά τῶν φυσικῶν ἀντιθέσεων συνηγήθησαν ἐν Χαλέπα, ὅπου, παρὰ τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη, βλέπει τις λόφους καὶ πεδία πεφυτευμένα, καὶ θάλασσαν κυανῆν. Θεωρουμένη πόρρωθεν ἡ Χαλέπα παρουσιάζει ἀτακτον ἀμφιθέατρον ἀπὸ τῆς ἀκτῆς πρὸς τοὺς λόφους ἐκτεινόμενον. Τὰ μετρίου ὕψους δένδρα, μικραὶ τινες φυτεῖαι, οἷον ἀμπέλωνες, ἀραβόσιτοι, λαχανόκηποι, καὶ κῆποι ἄλλοι, εἰς τὴν ἀνθοκομίαν ἀφιερωμένοι, ἀποτελοῦσι τὸ πράσινον θεμέλιον ἐφ' οὗ στηρίζονται καὶ ὑψοῦνται οἱ λευκοὶ τῆς κόμης οἴκοι. Ἐσωτερικῶς ἡ Χαλέπα οὐδεμίαν ἔχει ῥυμοτομίαν καὶ οὐδεμίαν εὐρυθμον διεύθυνσιν· τοῦτο ὅμως δὲν παραβιάζει τὸ κάλλος αὐτῆς. Ἡ Χαλέπα εἶναι ἐξαιρέτως τόπος ἡσυχίας καὶ ἀναψυχῆς. Οὐδεμία φωνή, οὐδεὶς θόρυβος ἐσωτερικῶς ταρασσει τὴν γαλήνην τῆς κόμης. Ὁ ὀφθαλμὸς πλανᾷται εἰς τὸ ἀτελεύτητον ὕγρον πεδίον, οἱ πνεύμονες ἐισπνέουσι τῆς θαλάσσης τὴν αὔραν, καὶ τὰς ἐναλίους εἰκόνας αἷς ἐμπνέει τὸ ἀδιαλείπτως ῥοχοῦν κύμα, διαδέχονται νέαι βουκολικαί, ἀπὸ τῆς θεᾶς τῶν δένδρων ἐμπνεόμεναι, καὶ τῶν ποιμνίων ἄτινα βλέπει τις ἐνίοτε πλανώμενα εἰς τὰς πέριξ κορυφάς. Ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶναι ἐνδιαίτημα θελκτικώτατον ἡ Χαλέπα. Τὴν νύκτα, ὅτε διάστερος ἐκτείνεται ὑπερβεν ὁ θόλος, ἢ ὅτε τῆς σελήνης τὸ φῶς λούει τοὺς βράχους καὶ τὸ κύμα, ἡ Χαλέπα προσλαμβάνει κάλλος ἀνεκφράστως γλυκύ, καὶ κατὰ στιγμὰς μυστηριώδες. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων τῆς Κυθωνίας λάμπουσι τῶν ἀγραυλοῦντων ποιμνίων, ἢ καὶ τῶν ἐνόπλων χριστιανῶν τὰ πυρά. Ἐντείνονται, ὠχρῶσι, ἐνδυναμοῦνται καὶ πάλιν, πληθύνονται, καὶ περὶ τὴν αὐγὴν ἀποσβέννυνται ἵνα φανῶσιν ἐκ νέου, ὅτε, περὶ δυσμᾶς ἡλίου, προβάλλουσιν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὰ πρῶτα ἄστρα. Κατωτέρω λάμπουσι ἀσθενέστερα τὰ φῶτα τῶν Χανίων, καὶ ἐπὶ τῆς εὐρείας θαλάσσης ὁ πλανώμενος πυρσὸς τοῦ ἀλιέως φέγγει ἀσταθῶς, προσπελάζει τὴν ἀπότομον ἀκτῆν, καὶ ἀνάγεται πάλιν εἰς τὸ πέλαγος. Οὕτε ὁ ἀσθενέστατος ἐμφυχὸς ἦχος ταρασσει τὴν βαθεῖαν τῆς νυκτὸς σιωπῆν. Ἐὰν ἡ Χαλέπα ἦτο ἐλευθέρη, θὰ ἔλεγέ τις ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ στεναγμὸς τῆς δυστυχίας ἐσιώπησεν ἐκεῖ. Μόνον ὁ ἀδιαλείπτως ῥόχθος τῆς θαλάσσης, θραυομένης ἐπὶ τῆς πετρώδους ἀκτῆς, ἀπαρτίζει βαρεῖαν μουσικὴν ὑποβοηθοῦσαν τῆς φαντασίας τὴν ἔξαρσιν. Ὁ ἀγρυπνῶν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου του, τὰς νυκτερινὰς ἐκείνας ὥρας, ἀφίεται ἀπερισπάστως εἰς ποικίλους καὶ ἀλληλοδιαδόχους λογισμούς, οὓς τὸ ἐκτυλισσόμενον θέαμα, πρὸ πάντων ὅμως τῆς Κρήτης αἰ τυχαι καὶ αἰ συμφοραὶ τῆ ἐμπνέουσι. Σκεπτόμενος ἀφαιρεῖται. Ἐν τῇ ἀφαιρέσει του ὑπολαμβάνει

ὅτι τῆς θαλάσσης ὁ βαρὺς ἦχος μεταβάλλεται αἰφνης εἰς κλαυθμὸν ἠχοῦντα ἐπιμόνως. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐφιάλτου, κατασχόντος αὐτὸν ἐν πλήρει ἐγρηγόρσει, ἔντρομος τείνει οὓς προσεκτικώτερον εἰς τῆς θαλάσσης τὸ ἠχηρὸν παράπουν καὶ τότε, εἰς πνευματικὴν ἔξαψιν περιερχόμενος, φαντάζεται ὅτι ὁ βόμβος καὶ ὁ ῥόχθος ἐκεῖνος εἶναι ῥόγχος πιεζομένου ἀνθρώπου καὶ ἀγωνιῶντος. Εἰς τὸν θαλάσσιον πάταγον, καὶ τὸν μελαγχολικὸν βόμβον τοῦ ἐξαγριουμένου κύματος νομίζει ὅτι ἀκούει ἀνθρώπινον φωνὴν — τὴν φωνὴν τῆς δούλης Κρήτης, στεναζούσης καὶ καταρωμένης τὴν δουλείαν καὶ τοὺς αἰτίους τῆς...

Οἱ πρόξενοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, οἱ Στρατηγοί, ἱκανοὶ Ὁθωμανοὶ προὔχοντες, καὶ ἐκ τῶν Χριστιανῶν οἱ μὴ ἔχοντες συνεχεῖς ἐν Χανίοις ἐργασίας οἰκοῦσι σταθερῶς ἐν Χαλέπα. Ἡ ζωὴ διαρρέει μονοτόνως μᾶλλον ἄλλ' οὐχὶ καὶ δυσχερῶς, ἐν Χανίοις καὶ τῇ Χαλέπα. Ὁ πνευματικὸς βίος, στάσιμος, ἕως πρὸ μικροῦ, ἄρχεται ἤδη, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν δεξιῶν διδασκάλων, χωρῶν εἰς εὐχάριστον ἐπίδοσιν. Τὴν ἔλλειψιν μεγάλων κέντρων ἀναπληροῖ ἡ ἰδιωτικὴ φιλοξενία, καὶ ἡ μεγάλη τῶν κατοίκων εὐγένεια, εὐαρέστως δὲ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ ὕγιής πολιτισμὸς ἀκμάζει σχετικῶς ἐν Χανίοις πλεότερον ἢ ὅσον ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ. Δέσποιναι, δεσποινίδες καὶ κύριοι διακρίνονται ἐπὶ λεπτότητι ἀγωγῆς, λαλοῦσιν ἀπροσκόπτως δύο καὶ πολλαῖς τρεῖς Εὐρωπαϊκᾶς γλώσσας, μετὰ τὴν δὲ τὴν ἔλλειψιν τῶν τεχνικῶν μέσων αἰ κυριαὶ καλλιτεργοῦσιν ἀποχωρώντως τὴν μουσικὴν. Τὸν χειμῶνα, ὡς ἔμαθον, αἱ εἴθιμοι οἰκογενειακαὶ ἐσπερίδες εἶναι τι συνηθέστατον. Ἐν μέσῳ τῆς εὐτυχῆς καὶ ὅλως οἰκογενειακῆς ἐκείνης διαχύσεως, κυριαὶ καὶ κύριοι, ἐν ἀμίλλῃ εὐγενεστάτῃ, ἀνεκμιμνήσκονται τῆς πατρίδος καὶ ἐνθουσιῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς. Οὐδεμία πανηγυρίς, οὐδεμία συνάθροισις φιλική, οὐδὲν συμπόσιον, οὐδεμία συννοδος ἀνθρώπων, καὶ ὑπὸ οὐδενὸς ἐτι ἀμέσου δεσμοῦ συνδεομένων παρέρχεται ἐν Κρήτῃ χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ ὅστις σταθερῶς ἐλάυνει τοὺς Κρήτας. Ἐγὼ αὐτὸς πλειστάκις παρέστην μάρτυς τοιούτων πατριωτικῶν διαχύσεων, καὶ μετὰ συγκινήσεως θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τοὺς ἕνεκα πανηγύρεως τινὸς συναθροισθέντας χωρικούς εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Χανίων, ὄρχουμένους τὸν ἔνοπλον πυρρίχιον, προσαγορεύοντας τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐνθουσιῶντας ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς κοινῆς πατρίδος. Αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ αἱ πανηγύρεις, ἀθροίζουσιν ἐν κοινῷ σημεῖον τοὺς κατοίκους διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἀποβαίνουσιν ἐν Κρήτῃ μικρὰ Ἀμφικτυονικὰ συνέδρια, καθ' ἃ ἀνταλλάσ-

σονται ἰδέαι πατριωτικαί, καὶ ἀνανεοῦνται οἱ ὄρκοι τῆς πίστεως, τοῦ μίσους, καὶ τοῦ ἀγῶνος. Διὰ τὰ εὐγενῆ ἔνστικτα αὐτοῦ, τὸ ἀχαλίνωτον τοῦ πάθους, τὸ γοργὸν τῆς φαντασίας, τὸ διάπυρον καὶ πατριωτικώτατον τοῦ αἰσθήματος ὁ Κρήτης παρίσταται ἐξοχος τύπος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἄξιος μιμήσεως καὶ θαυμασμοῦ ἰδιαίτερου. Ἡ διηνεκὴς ἀνεμοζάλη εἶναι ἡ φυσικὴ τοῦ Κρητῆ καταστάσις. Περιφρονεῖ βαθέως τὸν Τούρκον, καὶ ἡ συνείδησις τῆς ψιλῆς ἐπικυριαρχίας τραυματίζει τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ, καὶ ἐγείρει ραγδαίτερα τὰ κοχλάζοντα αἰσθήματά του. Ἐχει τὸν πολικὸν ἀστέρα του, πρὸς ὃν ἀτενίζει σταθερῶς, διὰ τῆς τρικυμίας ἧτις μαίνεται εἰς τὸ στῆθος του, καὶ τοῦ Κρητῆ ὁ πολικὸς ἀστὴρ εἶναι Κρήτη καὶ Πατρίς ἐλευθέρη, πρὸς ἣν μελαγχολικῶς ἀτενίζει, καὶ ἣν ἀδιαλείπτως ἐπιζητεῖ διὰ τῆς ἀειταράχου αὐτοῦ φαντασίας. Ἐὰν, κατὰ παράδοξον ἐξαιρέσιν, ἡ ἐπανάστασις δὲν κυφορεῖται ἢ δὲν ἐξεργάσῃ ἐτι εἰς τὰ ὕψη τῶν ὀρέων, ἀναντιρρήτως μαίνεται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Κρητῶν. Διωκομένη ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων τῶν καταφεύγει ἡ ἐπανάστασις εἰς τὰς καρδίας των, καὶ ἐκεῖ φλεγμαίνει, μιλᾷται, ἐξαγριοῦται ἄνα πᾶσαν στιγμὴν, ἄχρις οὐ τῶν ἀρχόντων ἀφροσύνη ἢ τῶν γεγονότων σύμπτωσις καταστήσῃ ἀναπόδραστον τὴν ἐκρηξίν τῆς. Οὐδεὶς λαὸς εἶναι τοσοῦτον ἔτοιμος, καὶ ἐν πάσῃ στιγμῇ, νὰ ἀρπάσῃ τὸ ὄπλον καὶ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς πατρίδος ὅσον ὁ Κρητικὸς. Δὲν ἠξέυρω διατί ἀρέσκονται τινὲς νὰ φρονῶσιν, ὅτι ὁ Κρητικὸς λαὸς ἔχει ἱκανὰ ἐλαττώματα. Ἀλλὰ τίς δὲν ἔχει τὰ ἰδικά του; Εἰς τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα, καὶ τοιαῦτα θαυσιπλήθνη δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ὁ λαὸς τῆς Κρήτης, ἀκολουθοῦσι καὶ ἐλλείψεις φυσικαὶ καὶ ἀναπόφευκτοὶ διὰ τὸν ἀτελεῖ ἀνθρώπον. Τὸ πῦρ ὅμως τοῦ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ ὅπερ φλέγει τοὺς Κρήτας, ἡ προθυμία αὐτῶν νὰ δράτωσι τὰ ὄπλα, ἡ αὐταπάρνησις μετ' ἧς κἀουσι τὰς οἰκίας των, καὶ κατὰ τρόπον ὅλως Ὀμηρικὸν ἀκολουθοῦσι τοὺς ἀρχηγούς των εἰς τὴν μάχην, ἢ πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα ἀνεκφραστός λατρεία των, ὁ ἔρωσ τῆς ἰδέας, αἱ θυσίαι των αἷς πάντοτε εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀνανεώσωσι, δὲν φαίνονται ἄρα γε ἱκαναὶ νὰ ἀμνηστεύσωσι τοῦ Κρητῆ οἷαν δῆποτε ἔλλειψιν, ἢ οἷον δῆποτε μειονέκτημα, ἐὰν πράγματι ὑπάρχῃ; Ὑπὸ οὐδενὸς ἐνθουσιασμοῦ, καὶ ὑπὸ οὐδενὸς μεροληπτικοῦ πνεύματος παραφέρομαι ὁμολογῶν ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κρήτης εἶναι ἀξιοθαύμαστος. Εἶναι τοσοῦτον ποιητὴς εἰς τὴν ἐμπνευσιν αὐτοῦ, εἰς τὸ αἶσθημα, καὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὥστε ὁσάκις σφάλει, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς καρδίας σφάλει. Εἰς ἄλλας χώρας, ἐνθα ἡ σιδηρὰ

ράβδος τῆς δεσποτείας συνέτριψε κεφαλὰς, καὶ εἰς αἱματηρὸν διωγμὸν ἀπέπνιξε τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἀπόφασιν, θὰ εἶχε τις ἀνάγκην νὰ ὑποκαύσῃ μικρὸν τὰ αἰσθήματα καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν τόλμην. Ἐν Κρήτῃ συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον. Ἐκεῖ πρέπει νὰ συνέχῃ τις διαρκῶς τὴν ἐκχυλίζουσαν ὄρμην τοῦ πατριωτισμοῦ, ὁσάκις ἡ ἐκρηξίς αὐτῆς δὲν λογίζεται ὡφέλιμος· ἀντὶ δὲ ἀποστόλου δράσεως νὰ καθίσταται ἄκων καὶ ἐξ ἀνάγκης, ἀπόστολος μετριοπαθείας καὶ ὑπομονῆς. Πρὸς τὸν ἀμιγῆ καὶ γνήσιον τύπον τοῦ ἀνδρικοῦ Ἑλληνικοῦ κάλλους, ὃν συνεχῶς ἀπαντᾷ τις ἐν Κρήτῃ, ἀναγνωρίζει καὶ τὰ ζωηρὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα τῆς ἀλκίμου ψυχῆς ἐφ' ἣ διεκρίθησαν οἱ ἀρχαῖοι Δωριεῖς, καὶ ὧν οἱ Κρητῆς εἰσὶ σήμερον οἱ γνησιώτατοι ἀπόγονοι. Πρέπει νὰ τοὺς ἴδῃ τις, πρέπει νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ, μετὰ μεγάλου κόπου, ὁμολογῶ, ἀνερχομένους τὰ ἀποτομώτατα ὄρη των μετ' ὠκυποδῖαν καὶ ἐλαστικότητα καταπληκτικὴν, πρέπει νὰ τοὺς συναναστραφῇ ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην τοῦ χωρίου των, νὰ διαλεχθῇ πρὸς αὐτοὺς, νὰ τοὺς ἐνθουσιάσῃ καὶ νὰ ἐνθουσιασθῇ παρ' αὐτῶν, νὰ τοῖς λαλήσῃ περὶ τῶν μεγάλων ἐλπίδων καὶ τῶν μεγάλων ἀλλὰ βαρεῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀποκειμένων εἰς τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας, νὰ ἴδῃ τὴν ἀστραπὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ των, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὴν βροντὴν τοῦ στόματος αὐτῶν ἀπειλούντων ὀργίλως τοὺς Τούρκους, καὶ ἐτοιμῶν νὰ πραγματοποιήσωσιν αὐτοστιγμὴν τὴν ἀπειλήν, ὅπως ἐκτιμῆσῃ ὀρθότερον τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ τὰς ἰδέας, καὶ τιμῆσῃ ἐν μείζονι ἐπιγνώσει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ αἰσθηματῆρος του. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος καὶ ἡ νῆσος Κρήτη εἶναι αἱ δύο μέγιστα ὕλικα δυνάμεις τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἢ μᾶλλον τοῦ Πανελληνίου. Ἀμφότεραι κρατοῦσιν εἰς χεῖρας αὐτῶν τὸν δαυλὸν τῆς καταστροφῆς, καὶ τῆς δημιουργίας ἐν τῇ καταστροφῇ. Καὶ εἰς τὴν εὐκαιρον στιγμὴν χρησιμοποιούμεναι σκοπίμως, ἐγκαίρως, καὶ ἀκαριαίως αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις δύνανται καὶ τοὺς διπλωμάτας νὰ διαψεύσωσι, καὶ οἷον δῆποτε ἐχθρὸν νὰ κατατροπώσωσι, καὶ τὰς δικαίας καὶ βασιμούς ἐλπίδας τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ τῆς δούλης νὰ ὑπηρετήσωσι καὶ νὰ στέψωσι δι' ἀπροσβλήτου ἐπιτυχίας.

(Ἔπειτα συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος δὲν γεννᾶται κακός, ἀλλὰ γίνεται τοιοῦτος, ὅπως προσβάλλεται ὑπὸ νόσου.

Ὅχι τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ τὸν ἐγωισμόν ἔπρεπε νὰ κεριστάνωσι τυφλόν.

ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΥΠΟ Ε. LABICHE ΚΑΙ DELACOUR.

(Μετάφρασις Ν. Γ. Π.)

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

ΣΚΗΝΗ ΕΝΑΤΗ

ΒΛΑΔΙΝΕ, ΙΩΣΗΦ.

ΒΛΑΔΙΝΕ, (καθήμενος παρὰ τὴν τράπεζαν). Λοιπὸν ἔφυγε! μὲ ἄφησε μάρμαρο! ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἤμην ἔτοιμος νὰ τῷ κάμω! Ἐτελείωσε, δὲν θὰ ἐπανέλθῃ πλέον! (Βλέπων τὸν Ἰωσήφ). Καὶ αὐτὸς πάλιν! θὰ μοῦ ζητήσῃ βέβαια νὰ τῷ πληρώσω τὸν λογαριασμόν του. (Ὁλολυγμοὶ τοῦ Ἰωσήφ). Ἄς τα καὶ τὰ ξεύρω!... τὰ κάμνει διὰ νὰ τοῦ δώσω καλὸν πιστοποιητικόν. (Ὁ Ἰωσήφ ὀλολύζει καὶ πάλιν). Καλά, θὰ τὸ λάβῃ καὶ αὐτὸς τὸ πιστοποιητικόν.

ΙΩΣΗΦ, (δακρύων διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης). Δὲν θ' ἄρνηθῇ ὁ αὐθέντης νὰ μὲ κρατήσῃ χωρὶς μισθόν; ὅσον διὰ τὴν τροφήν δὲν μὲ μέλει ὁ τι καὶ ἂν εἶναι...

ΒΛΑΔΙΝΕ, (ἐκθαμβος). Πῶς! θέλεις νὰ μὲ ὑπηρετήσῃς δωρεάν;

ΙΩΣΗΦ, (κλαίων). Δὲν μοῦ κάνει καρδιά νὰ ἀφάσω τὸν αὐθέντην.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄλλ' αὐτὸς κλαίει ἔς τάληθινά!

ΙΩΣΗΦ, (ὀλολύζων). Ἐνα τόσο καλὸν αὐθέντην... ὁ ὁποῖος πέρυσιν... ὅτε ἤμην κρουολογημένος... ὑπῆγε μόνος του νὰγοράσῃ τὸ ἱατρικόν... μόνος του... (Κλαίων). Ἄχ! ἄχ!

ΒΛΑΔΙΝΕ, (κλαίων καὶ αὐτός). Ἄ! Ἰωσήφ! πολὺ μὲ λυπεῖ, διότι κατεστράφη ἡ περιουσία μου... Ἄλλὰ πάλιν... αὐτὸ εἶναι καὶ εὐχάριστον. (Απομάσσουσιν ἀμφοτέρω τὰ δάκρυά των ὀλολύζοντες).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

Οἱ αὐτοί, ΕΡΡΙΕΤΤΑ, ΛΕΩΝ.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, (εἰσερχομένη ἀριστερόθεν, μετὰ τοῦ Λέοντος, καὶ βλέπουσα αὐτοὺς ἀπομάσσοντας τὰ δάκρυα). Πῶς! κλαίετε;

ΛΕΩΝ. Τί τρέχει;

ΙΩΣΗΦ. Ἄ κυρία! ὁ αὐθέντης εἶναι ἀφανισμένος!

ΛΕΩΝ καὶ ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἀφανισμένος!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Τί τὰ θέλετε! ἡ ἐμπιστοσύνη! ἡ βλακεία!

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Φίλε μου!

ΛΕΩΝ. Πατέρα!

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἄ! τώρα ἐννοῶ τὴν ἀνησυχίαν

σου... τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας ἤθελες νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τὰ ἔξοδά μας...

ΙΩΣΗΦ. Ἄν δὲν ἦτο αὐτό... θὰ ἐζύγιζε ποτὲ τὸν κρεσπώλην!

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἐχὼ διαμαντικά... δαντέλλαις... θὰ τὰ πωλήσωμεν...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Θέλει νὰ πωλήσῃ τὰ διαμαντικά της!

ΛΕΩΝ. Καὶ σήμερα τὸ πρωτὶ ἀκόμη μοῦ ἐδίδατε ἑκατὸν δραχμάς τὸν μῆνα! Ἄ! δὲν τὰ θέλω, πατέρα... εἶμαι νέος, θὰ ἐργασθῶ... Ἐγὼ τώρα ὀφείλω νὰ σᾶς βοηθῶ...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Παιδί μου!

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ταλαίπωρε φίλε! θὰ σὲ ἀγαπῶμεν καὶ οἱ δύο τόσο θερμῶς, ὥστε δὲν θὰ αἰσθανθῆς τὸ ψῦχος τῆς δυστυχίας!

ΙΩΣΗΦ. Καὶ οἱ τρεῖς! (Θρηνοῦσι καὶ οἱ τέσσαρες).

ΒΛΑΔΙΝΕ, (λαμβάνων ὑπὸ τοὺς βραχίονας τοῦ τὸν βραχίονα τοῦ Λέοντος καὶ τὸν τῆς Ἐρριέτας). ὦ! ἐξακολουθήσατε! ἐξακολουθήσατε! Ἄν εἰξεύρατε πόσῃν ἠδονῇν αἰσθάνομαι! ὦ ἡ οἰκογένεια! μόνον εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ἐμπιστοσύνην... καὶ ὀλίγον καὶ εἰς τοὺς ὑπηρέτας! (Πρὸς τὸν Ἰωσήφ). Εὐχαριστῶ, Ἰωσήφ... αὐτὸ μὲ κάμνει νὰ λησμονήσω...

ΙΩΣΗΦ. Τί πράγμα, αὐθέντα;...

ΒΛΑΔΙΝΕ. ὦ τίποτε... σχεδὸν τίποτε... χθές... ἡ ζάχαρη... τὸ οἰνόπνευμα... ἄλλ' ἄς τάφισωμεν αὐτά!

ΙΩΣΗΦ. Χθές... ἄλλ' ἦτον ὁ κ. Τιβούρκιος, ποῦ ἔκαμεν ἕνα γρώγ...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄ! μπᾶ! (Κατ' ἰδίαν). Καὶ τὸν ὑπωπευόμην! (Ἐξάγει ἐκ τῶν θυλακίων του μέγα πλῆθος κλειδιῶν). Νά, Ἰωσήφ... σοῦ τὰ ἐπῆρα... ὅχι διότι δὲν εἶχα ἐμπιστοσύνην... ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ δώσω νὰ τὰ διορθώσουν...

ΣΚΗΝΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Οἱ αὐτοί, ΜΙΖΑΒΡΑΝ.

ΜΙΖΑΒΡΑΝ, (εἰσερχεται μεθ' ὀρμῆς, σφόδρα συγκεκλιμένος). Κύριε... ὦ τὸν καλὸν τὸν ἄνθρωπον!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Τί εἶναι;

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. Ἐμαθα πρὸ ὀλίγου τί συνέβη, καὶ σᾶς φέρω τὰ ἐνοίκια δύο τριμηνιῶν. (Τῷ δίδει τραπεζικὰ γραμμάτια).

ΒΛΑΔΙΝΕ, ΛΕΩΝ καὶ ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἐ!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄ! Μιζαβράν!

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. Ὅσ' σᾶς φέρω τὰ ὑπόλοιπα εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Δὲν εἶναι κάμμια βία...

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. Ὅταν ἦσθε πλούσιος, ἠδύνασθε νὰ περιμένετε, ἀλλὰ σήμερα...

ΒΛΑΔΙΝΕ, (ἀπομάσσων τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων). Ἄ! Μιζαβράν! αὐτὸ τὸ ὁποῖον κάμνετε... (Κατ' ἰδίαν). Τὸ δέμα του δὲν εἶναι ἴσως πρώτης ποιότητος, ἀλλ' ἡ καρδιά του... (Μεγαλοφώνως, καὶ παραφόνως). Μιζαβράν! ἔχω ἀνάγκην ὑποδημάτων!

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. Ὅχι, κύριε... δὲν θὰ σας φτειάσω πλέον!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄλλ' ὅμως...

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. Ὅχι, κύριε!... νὰ καὶ τὸ μέτρον σας! (Τὸ σιχίζει).

ΒΛΑΔΙΝΕ, (κατ' ἰδίαν). Αὐτὸ εἶναι ἔξοχον! Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστεῦν κανεὶς καὶ τοὺς ὑποδηματοποιούς!

ΣΚΗΝΗ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

Οἱ αὐτοί, ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, (εἰσερχεται μετὰ τοῦ Τιβούρκιου ἀριστερόθεν). Λοιπὸν, ἀξιόλογα πράγματα ἔμαθα! Κατεστραμμένος!... εἰς τὴν ἡλικίαν σου!... Τὰ προέβλεπα ἐγὼ! Ἄφησες νὰ σὲ γελάσουν... νὰ σὲ γδύσουν... ὡς βλάκα!

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, (κατ' ἰδίαν). Τὸν δυστυχῆ τὸν θεῖον!

ΒΛΑΔΙΝΕ, (κατ' ἰδίαν). Αὐτὰ εὔρε νὰ μοῦ εἶπῃ διὰ νὰ μὲ παρηγορήσῃ!

(Προχωρεῖ μετὰ τῆς Ἐρριέτας πρὸς τὸ βάθος, ὁ Λέων τὸν καθίζει).

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Ὅθ' ἔχῃς ὑπερδεύματα, δίκας... Σοῦ συνιστῶ τὸν Τιβούρκιον... εἶνε δικηγόρος...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Εὐχαριστῶ... (Κατ' ἰδίαν). Ἀξιόλογος προσφορά!

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Μπαμπᾶ...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Τί;

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Δηλαδή... δὲν εἶμαι ἀκόμη σωστὸς δικηγόρος...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Διατί;

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Διότι... τὰ χρήματα διὰ τὰς ἐξετάσεις... τὰ ἔφαγα!...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Ἄ!... ἀφ' οὗ τὰ ἐξώδευσε διὰ νὰ φάγῃς... καλὰ ἔκαμες! (κατ' ἰδίαν, ψηλαφῶν τὸν βραχίονά του). Τὸ καίμενο τὸ παιδί! (Μεγαλοφώνως). Ὅθ' ἔφαγωμεν μαζί ἀπόψε. (Κάθηται εἰς τὸ γραφεῖον καὶ γράφει, ὁ Τιβούρκιος θλίβει τὴν χεῖρα τοῦ Λέοντος, εἶτα πλησιάζει τὸν θεῖόν του, ἐγερθέντα).

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, (ταπεινῆ τῆ φωνῇ πρὸς τὸν Βλαδινέ). Θεε!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἐ!

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, (ἀποσπῶν τὴν καρδίαν του ταπεινῆ τῆ φωνῇ). Πάρετε αὐτό, ἐν ᾧ ὁ μπαμπᾶς γράφει.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Διαμαντένια καρφίτσα!

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, (ταπεινῆ τῆ φωνῇ). Ἄξιζει χιλίας διακοσίας δραχμάς!... αὐτὸ μόνον ἔχω κ' ἐγὼ!...

ΒΛΑΔΙΝΕ, (ἀποποιούμενος). Ἀργότερα... ἂν λάβω ἀνάγκην... (Κατ' ἰδίαν). Τί καλὸ παιδί! καὶ ἠρνήθη νὰ τῷ δώσω εἴκοσι εικοσάδραχμα! Ἄ! Τί καλὸν πράγμα εἶναι οἱ ἀνεψιοί. Μόνον οἱ ἀδελφοί... νὰ ὁ ἰδικός μου... κάθεται καὶ γράφει μὲ τὴν ἡσυχίαν του τὰς ἐπιστολάς του!

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, (ἐγείρεται ἀποτόμως πρὸς τὸν Βλαδινέ). Ἐλα! ὑπόγραψε ἐδῶ!.. ἀνόητε!..

ΒΛΑΔΙΝΕ. Τί εἶν' αὐτό;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Συμφωνητικὸν συνεταιρισμοῦ.

ΠΑΝΤΕΣ. Τί!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Συνεταιρισμοῦ μὲ σέ;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ φθειάσω πάλιν τὴν περιουσίαν σου, ἀφ' οὗ τὴν ἔχασες.

ΒΛΑΔΙΝΕ, (περιπτυσσόμενος αὐτόν). Ἄ! Φραγκίσκε!...

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

Οἱ αὐτοί, ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ, ΛΟΥΚΙΑ.

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ, (εἰσερχόμενος μετὰ τῆς Λουκίας, καὶ βλέπων τὸν Βλαδινέ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀδελφοῦ του). Ἐλα, μὴ ἀπελπίζεσαι! Ὅλα ἤμποροῦν νὰ διορθωθοῦν!

ΛΕΩΝ καὶ ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ὁ κ. Ωβερτίνος!

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ, (ἐξάγων χάρτην ἐκ τοῦ θυλακίου του, πρὸς τὸν Βλαδινέ). Ἐλα! ὑπόγραψε ἐδῶ.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Τί;

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ. Συμφωνητικὸν συνεταιρισμοῦ.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄλλο! (περιπτυσσόμενος αὐτόν). Ἄ! Γουστάβε! (Κατ' ἰδίαν κλαίων καὶ ἀπομάσσων τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν συμφωνητικῶν). Καὶ ἔλεγα πῶς δὲν θὰ γυρίσῃ πλέον! ὦ! πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην καὶ εἰς τοὺς φίλους!

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ. Τώρα, νὰ ἡ Λουκία, ποῦ περιμένει νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά της...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ὅχι! αὐτὸ δὲν γίνεται! Ὁ Λέων δὲν ἔχει περιουσίαν...

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ. Συγγνώμην ἔχει... ἔχει τὰς πενήντα χιλιάδας δραχμάς, τὰς ὁποίας ἤθελες νὰ μοῦ δανείσῃς...

ΒΛΑΔΙΝΕ, (ζωηρῶς). Ἄς μὴ κάμνωμεν πλέον λόγον δι' αὐτά!

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ. Ὅχι, τὸναντίον ἄς κάμωμεν! αὐτὰ τὰ ὑπολογίζω ὡς προγαμιαίαν δωρεάν.

ΒΛΑΔΙΝΕ, (κατ' ἰδίαν). Θεέ μου! πόσον καλοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι!

ΛΟΥΚΙΑ. Ἄλλως ἔχω ἄρκετὰ διὰ δύο... καὶ ἂν χρειάζεται, ἤμπορῶ νὰ ὑποστῶ καὶ στερήσεις...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Νά ύποστῆς στερήσεις! Τὴν μικροῦλά μου! (*Κατ' ἰδίαν*). Θεέ μου, τί καλοὶ ποῦ εἶναι ὄλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες!

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ. Καὶ ἐπειτα δὲν εἶναι καὶ πνευτελὴς ἀπελπισία. Ὁ κ. Στριψέν, ὁ τραπεζίτης σου συνελήφθη εἰς τὰ σύνορα τοῦ Βελγίου...

ΛΕΟΝ. Ὁ κ. Στριψέν;

ΒΛΑΔΙΝΕ. Εἰξεύρεις... αἱ τριακόσαιο χιλιάδες δραχμαί... .

ΛΕΟΝ. Μὰ δὲν τὰς ἔχει αὐτὸς πλέον... Δυνάμει τοῦ πληρεξουσίου, ποῦ μοῦ ἔχετε, τὰς ἐσθήκωσα προχθὲς ἀπὸ αὐτόν... εὐρίσκονται τώρα εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν!

ΠΑΝΤΕΣ. Ἄ!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Εἶναι δυνατόν! εἶμαι... πλούσιος! Μιζαβράν! νὰ σοῦ δώσω πίσω τὰ ἐνοίκια τῶν δύο τριμηنيῶν!

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. Δὲν εἶναι κάμμία βία... αὔριον.

ΒΛΑΔΙΝΕ. (*πρὸς τὸν Ἰωσήφ*). Ἰωσήφ! σοῦ διπλασιάζω τὸν μισθόν! (*πρὸς τὴν σούζυρν του*). Θὰ ἔχης καὶ ἄλλα διαμαντικά! (*πρὸς τὸν Λέοντα*) καὶ σὺ ἐν ἀμάξει!

ΩΒΕΡΤΙΝΟΣ. Λοιπὸν εἶσαι εὐχαριστημένος;

ΒΛΑΔΙΝΕ. ὦ! ναί! (*Κυττάζων αὐτόν*). Δηλαδὴ ὄχι!

ΠΑΝΤΕΣ. Διατί;

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄ! διατί; Διότι ἕκαμα ἐν πρᾶγμα... τὸ ὅποιον δὲν θὰ σας εἶπω ποτέ! Ἄ! Γουστάβε! παλαιέ μου φίλε! εἶμαι ἕνας ἐλεεινός!... ἕνας ἀθλιός!... Ὑπωπευθὴν τὴν φιλίαν, τὴν γυναῖκά μου, τὸν ὑποδηματοποιόν μου... ἕνα ἄγγελον!

ΜΙΖΑΒΡΑΝ. (*πλησιάζων αὐτόν*). ὦ! κύριε!...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ὅχι σίς... ἡ γυναῖκά μου... Ὑπωπευθὴν τὸν ξενοδόχον!

ΦΡΑΓΚΙΕΚΟΣ. Ἀλήθεια! ἔφαγα ἀστακόν, τώρα ἐνθυμοῦμαι!

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἔτσι! ὦραϊα! τέλος πάντων ἐγχεῖνα κακός, φιλύποπος. (*πρὸς τὴν Λουκίαν*). Ὑπόπτεισον τὰ πουλάκια μας!

ΛΟΥΚΙΑ. Πόσον θὰ ὑπεφέρατε!

ΒΛΑΔΙΝΕ. ὦ! ναί! ἀλλὰ τώρα διωρθώθη... Δι' αὐτὸ ἄς ἔλθῃ τώρα κάνεις νὰ μοῦ ζητήσῃ κάμμιαν χάριν... ἄς ἔλθῃ νὰ τῷ δανείσω χρήματα... καὶ θὰ ἰδῇ!

ΦΡΑΓΚΙΕΚΟΣ. (*ταπεινῆ τῆ φωνῆ μετὰ σπουδῆς*). Σούτ! μὴ τ' ἀκούσῃ ὁ Τιβούριος.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Δι' αὐτὸν ἴσα ἴσα τὸ λέγω, τὸν καλὸν μου ἀνεψιόν! Βλέπετε, παιδιά μου, γνωρίζω τώρα τὸν κόσμον... πρὸ πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας... καὶ ἐσκέφθηκα. Καλά, ἄς ὑποθέσωμεν πῶς ὑπάρχουν μερικοί, ποῦ δὲν εἶναι καθ' ὅλα τέλειοι... ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἀπλῆ εἰκασία! Λοιπὸν διὰ νὰ ἦναι κάνεις εὐτυχῆς πρέπει νὰ κάμνῃ δύο πράγματα...

ΦΡΑΓΚΙΕΚΟΣ. Νὰ ἀνοίγῃ τὰ ἄματια καὶ νὰ κλείῃ ταῖς κλειδωνιαῖς...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ὅχι!... νὰ κλείῃ τὰ ἄματια καὶ νὰ ἀνοίγῃ τὰ χέρια.

ΕΚΔΡΟΜΗ

Εἰς τὸ γὰρ τῆς Στυγὸς

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Μόλις ἐξεληθόντες τοῦ χωρίου ἀνέβημεν εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὑπὲρ αὐτὸ ὑψωμάτων, καὶ ἡ μὲν σκηνὴ ἤλλαξεν, ἀλλ' ὁ θαυμασμός δὲν ἠλαττώθη. Πρὸ ἡμῶν ἐβλέπομεν μικρὰν κοιλάδα διαρροεμένην ὑπὸ βυακίου, ἀπέναντι τοῦ ὁποῦ ἀρχεται ἡρέμα ὑψούμενον ὄρος κατάφυτον, ὁ Κράθις, ἐπὶ τῆς κλιτύος δ' αὐτοῦ οὐχὶ μακρὰν τοῦ βυακίου ἐφαίνετο ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Δεξιὰ ὑψοῦται πάλιν ἡ Πεντέλεια καὶ ἀριστερὰ αἱ τελευταῖαι τῆς αὐτῆς διακλαδώσεις. Κάτωθεν ἀπὸ τῆς λίμνης καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χωρίου Φενεοῦ οὐδ' ὑπεθέτομεν τὴν ὑπαρξίν τῆς κοιλάδος ταύτης, τόσο ἀφινιδίως παρουσιάζεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅταν ἐρχηταί τις τὴν ὕδον, ἢν ἡμεῖς ἤλθομεν. Διανύοντες δὲ τὸ μέχρι τῆς μονῆς διάστημα ἐζηλεύομεν καὶ σχεδὸν ἐφθονοῦμεν τοὺς μοναχοὺς διὰ τὴν κοιλάδα τῶν. Πρὶν διαβῶμεν τὸ βυακίον, διήλθομεν δι' ἀμπελώνος, ἐν ᾧ εἶναι πεφυτευμένα καὶ διάφορα ἄλλα καρποφόρα δένδρα, πέραν δὲ τοῦ βυακίου καὶ τῶν παρ' αὐτὸ πλατάνων ἢ ἀτραπὸς διέρχεται διὰ δάσους πυκνοῦ δρυῶν, καστανεῶν, καὶ ἐλάτων· περὶ τὴν μονὴν εὐρίσκονται οἱ λαχανόκηποι. Πρὸ τῆς θύρας αὐτῆς εὐρομεν νεκρὸν μοναχὸν ἐπιστρέφοντα ἐκ τοῦ κυνηγίου, αὐτὸς δ' ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ ἡγουμενεῖον, ὅπου ἐγενόμεθα δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου μετὰ μεγάλης προθυμίας καὶ καλῶς ἐφιλοξενήθημεν. Ἡ εὐγνωμοσύνη ἡμῶν ἔστω ἐνταῦθα ἀναγεγραμμένη. Ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς, ἢν οἱ μοναχοὶ μετ' ἰδιαιτέρας ὑπερηφανείας δεικνύουσιν, ἐκτίσθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μετὰ πάσης δυνατῆς πολυτελείας· τὸ τέμπλον εἶναι ἐκ γύψου κεχρυσωμένου καὶ ἔχει πλούσια κοσμήματα, αἱ δὲ εἰκόνες δὲν εἶναι καὶ πολὺ ἀποτρόπαιοι· ἐστοίχισε δὲ ὀλόκληρος ὁ ναός, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, τέσσαρας ἕως πέντε χιλιάδας γροσίων, ὡς λέγει ἐπιγραφὴ εὐρισκόμενη ἄνωθεν τῆς εἰσόδου.

Τὴν ἐπιούσαν μετὰ λύπης ἀπεχωρίσθημεν τῆς φιλοξενίου ταύτης μονῆς, ἠκολουθήσαμεν δ' ἀτραπὸν ἄγρουν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ Κράθις διὰ μέσου πυκνῶν ἐλάτων μέχρι τῶν πηγῶν ποταμίου ὁμωνύμου τῷ ὄρει· εἶτα ἤρχισαμεν νὰ

καταβαίνωμεν μετὰ τοῦ ποταμίου, τὸ ὅποιον δεχόμενον καθ' ὕδον καὶ ἄλλα ὕδατα σχηματίζει ἀληθῆ ποταμὸν ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀκράτας παρὰ τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον. Ἐβαδίζομεν ἤδη δύο ὥρας σχεδὸν ἐν τῇ στενῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ, ὅτε ἀπηντήσαμεν ἄλλον βυακίον ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Κράθιν ἀπὸ φάραγγος κειμένης μετὰ τῶν πρὸς ἀριστερὰ ἡμῶν ὄρειν. Ὁ βυαξὺς οὗτος ἦτο ὁ τῆς Στυγός. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι καθ' ἑαυτὸ στογνόν, ἔπειτα οἱ μῦθοι περὶ τῆς Στυγός εἶναι τόσο φοβεροί, ὥστε ἠτοιμαζόμεθα νὰ ἴδωμεν ἐκτακτὸν τι καὶ ἀποτρόπαιον ἀντὶ τούτου εἰσπρὸς εἰς φάραγγα στενὴν μὲν, ἀλλὰ κατὰφυτον καὶ γελάσσαν· ἔπειτα καὶ τὰ ἐκείρωθεν αὐτῆς ὄρη ἀντὶ νὰ ἦναι γυμνά καὶ ἀπότομα, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπίσης κατὰφυτα, αἱ δὲ μετὰ τῶν δένδρων καὶ κήπων διεσπαρμέναι οἰκίαι τῶν χωριῶν Σῶλος (ἀριστερὰ) Περιστέρα καὶ Μεσορροῦγι (δεξιὰ) δίδουσι μείζονα ζωὴν εἰς τὸ τοπίον τοῦτο. Ἄπειροι τῆς ὁδοῦ διέβημεν τὸ βυακίον τῆς Στυγός καὶ ἐπροχωρήσαμεν πρὸς τὸ Μεσορροῦγι, ἐκεῖθεν δ' ἠναγκάσθημεν νὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν καὶ νὰ κατευθυνθῶμεν εἰς τὸ ἀπέναντι χωρίον, τὸν Σῶλον, ὅπου εὐρομεν ὁδηγὸν διὰ τὸν καταρράκτην τῆς Στυγός. Μετ' αὐτοῦ ἐβαδίσσαμεν ἡμίσειαν ὥραν περίπου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς φάραγγος, ἐκεῖ δὲ τῷ ὄντι ἡ φύσις αἰφνης μεταβάλλεται εἰς στογνὴν. Ὅσον προχωρεῖ τις, τόσο τὰ τὴν φάραγγα περιβάλλοντα ὄρη γίνονται ὑψηλότερα καὶ ζηρότερα, αἰφνης δὲ εἰς μίαν καμπὴν τῆς ὁδοῦ βλέπει τις τὸ ἄκρον αὐτῆς ὡσεὶ ἐντελῶς ἀποκλειόμενον ὑπὸ κρημνοῦ ὑψηλοῦ καὶ πετρώδους, ἐπὶ τῆς τερφᾶς καὶ μελαγχολικῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποῦ φαίνονται ἐγκατεσπαρμέναι μεγάλαι λευκαὶ κηλίδες· εἶναι ἢ ἐν τοῖς κοιλώμασι τοῦ κρημνοῦ συσσωρευμένη χιών, ἢ τις σπανίως τήκεται. Ἀπὸ τῆς ὑψίστης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀπ' ἧς ἡ χιών ἐπίσης οὐδέποτε ἐκλείπει ἐντελῶς, στάζει ὕδωρ, τὸ καθ' ἑαυτὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. Ὅτε ἡμεῖς τὸ εἶδομεν, μόλις διεκρίνετο, λέγουσιν ὅμως ὅτι ὅταν ἀρχηταί ἢ τῆξις τῶν χιόνων, ἐπειδὴ ὁ κρημνὸς εἶναι λίαν ἀπότομος, ὁ καταρράκτης ἀποκτᾷ ὕψος πολλῶν μέτρων, αἱ δὲ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἀντανακλώμεναι ἐπὶ τοῦ καταπίπτοντος ὕδατος προσδίδουσιν αὐτῷ πάντα τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος.

Ὁ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἐπισκέπτῃς τῆς Στυγός, καίπερ ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῇ ἀγριότητι τοῦ τοπίου τοῦτου, ὅμως δυσκολεύεται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν μυστηριώδη φρίκην, ἢν οἱ Ἕλληνας ἠσθάνοντο ἐνώπιον αὐτῆς ἢ προφέροντες μόνον τὸ ὄνομα τῆς, ἰδίως ὅμως δὲν ἐννοεῖ, ποῖα σχέσις ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τοῦ καταρράκτου τοῦτου τῆς Ἀρκαδίας καὶ

τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ ἐν τῷ Ἄδῃ ποταμοῦ. Καὶ δὲν εἶναι παράξενον, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ λύσωμεν σήμερον τὰ προβλήματα ταῦτα, διότι ὅπως μορφωθῶσιν αἱ περὶ τῆς Στυγός ἰδέαι καὶ πλασθῶσιν οἱ περὶ αὐτῆς μῦθοι, συνετέλεσαν βεβαίως πλεῖστοι ὅσοι παράγοντες, φαινόμενα φυσικά, ἰδέαι γενικαὶ περὶ τῶν ἐν Ἄδῃ πραγμάτων, ἰδέαι περὶ τῶν ἰδιοτήτων θεῶν τινῶν ἢ δαιμονίων, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τοπικαὶ καὶ τίς οἶδε τί ἄλλο. Καὶ τοῦτο ἀκόμη εἶναι δύσκολον νὰ εἴπῃ τις, ποῖα εἶναι ἀρχαιότερα, ἢ Στυξ τοῦ Ἄδου ἢ ἡ Στυξ αὕτη τῆς Ἀρκαδίας; διότι ἀμφότερα εἶναι πιθανά. Πιθανὸν δηλαδὴ νὰ ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἐν τοῖς μύθοις τῶν Ἑλλήνων ὕδωρ τι τῆς Στυγός ὀνομαζόμενον καὶ εὐρισκόμενον ἐν τῷ Ἄδῃ, μετὰ ταῦτα δὲ νὰ ὀνόμασαν οἱ Ἀρκαῖδες οὕτω καὶ τὸ ἐνταῦθα στάζον, διότι ἐφαντάζοντο, ὅτι ἐβλεπον ὁμοιότητά τινα μετὰ τοῦτου καὶ ἐκείνου· πιθανὸν ἐπίσης εἶναι ν' ἀπέκτησε πρῶτον τὸ ἐν Ἀρκαδίᾳ ὕδωρ δι' ὁποῦσδήποτε λόγους φήμην φοβεράν καὶ ἀπαισίαν, καὶ ἔπειτα ἐξ ἀναλογίας νὰ ἐφαντάσθησαν ὅμοιον ὕδωρ καὶ ὅμοιον τόπον καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ. Ἐκ τῶν δύο τούτων πιθανοτήτων ἡ δευτέρα ἔχει, ὅσον δυνατὰί τις νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα, πλείονας ὑπὲρ ἑαυτῆς λόγους· τοῦλάχιστον οἱ ἀρχαιότατοι ποιηταί, ὁ Ὀμηρὸς καὶ ὁ Ἡσίοδος, ὅταν ὁμιλῶσι περὶ ὕδατος Στυγός, ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦτο τὸ ἐν Ἀρκαδίᾳ· περὶ τοῦ Ὀμήρου παρατηρεῖ τοῦτο ἡδὴ ὁ Πausanias· ὁ δὲ Ἡσίοδος διηγῆται, ὅτι ὅταν οἱ θεοὶ θέλωσι νὰ ὀρκισθῶσι, στέλλουσι τὴν Ἴριν νὰ φέρῃ ὕδωρ τῆς Στυγός ἐν χρυσοῦ ἀγγεῖῳ. Τοῦτο δηλαδὴ ἐφαντάζοντο οἱ Ἕλληνας, ὅταν ἐβλεπον τὸ καταπίπτον ὕδωρ τῆς Στυγός ἀντανακλῶν τὰς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καὶ προσλαμβάνον τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἐν τῷ Ἄδῃ Στυγός, ὅπου ὁ ἡλῖος οὐδέποτε φωτίζει, μήτε τοῦ λαοῦ μήτε ποιητοῦ τινος ἢ φαντασία θὰ ἐπλαττε τὴν θαυμασίαν ταύτην εἰκόνα, ἀλλὰ πρόκειται τῷ ὄντι περὶ τῆς Ἀρκαδικῆς Στυγός καὶ εἰς τὸ ὕδωρ αὐτῆς ὀρκίζοντο οἱ θεοί, ἐφ' ὧν τοῦτο τοσαύτην εἶχε δύναμιν, ὥστε, πάλιν καθ' Ἡσίοδον, ἐὰν θεὸς τις ὁμῶσας εἰς αὐτὴν ἔπειτα ἐπιορκήσῃ, κεῖται ὀλόκληρον ἐνιαυτὸν ὡσεὶ νεκρὸς χωρὶς ν' ἀναπνέῃ, χωρὶς νὰ ὁμιλῇ καὶ χωρὶς νὰ τρέφεται· μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνάγκη νὰ ὑποστῇ χαλεποὺς ἀγῶνας μακρὰν τῶν ἄλλων θεῶν ἐπὶ ἐννέα ἔτη καὶ μόλις τὸ δέκατον ἐπανέρχεται εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν Ὀλυμπίων. Ἐὰν δὲ οἱ ἀθάνατοι ὀφίστανται τοιαύτας ποινας, ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἐπιορκούντες ἀπλοῖ θνητοὶ καταστρέφονται πρόρριζα. Καὶ ὅπως ἐσέβοντο καὶ ἐφοβούντο τὴν Στυγα οἱ Ἀρκαῖδες, ἀποδει-

κνύει τὸ ὅτι συνήρχοντο ἐνταῦθα πρὸς κοινὰς διασκέψεις, διότι ὡς φαίνεται αἱ κατ' αὐτὰς λαμβανόμεναι ἀποφάσεις ἐθεωροῦντο ἱερώτεραι καὶ σεβαστότεραι τῶν ἄλλων, τὸ δὲ 500 πρὸ Χριστοῦ Κλεομένης βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν, ἐξόριστος ἐν τῷ τότε, θέλων νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἀρκάδας κατὰ τῆς πατρίδος του συνήγαγε τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εἰς Νώνακριν, πόλιν κειμένην πλησιέστατα τῆς Στυγός, ὅπως εἰς τὸ ὕδωρ αὐτῆς τοὺς ὄρκισεν καὶ βεβαιωθῆ περὶ τῆς πίστεως των· διότι τοῦτον τὸν ὄρκον ἐθεώρει καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ Ἀρκάδες μέγιστον.

Ἀλλὰ πῶς ἀπέκτησε τὸ ὕδωρ τοῦτο τὴν φοβερὰν φήμην του;

Ἐπάρχουσι καὶ σήμερον ἐνιαχοῦ μέρη τινά, ἰδίως βράχοι, οἵτινες εἴτε διὰ τὸ ἄγριον καὶ ἀκανόνιστον σχῆμα εἴτε διὰ τὸ σκοτεινὸν καὶ μελαγχολικὸν χρῶμα εἴτε δι' ἄλλην τινὰ περίεργον φυσικὴν ιδιότητά των προσελκύουσι τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἰδιαίτερος καὶ ἀναγκάζουσι τὴν φαντασίαν του νὰ πλάττῃ μύθους πρὸς ἐξηγήσιν τοῦ ταραττοντος κατ' αὐτὸν τὴν ἐν τῇ φύσει ἀρμονίαν φαινομένου· ἐπειδὴ δὲ ὁ θεὸς ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπλασῆ τι ἀνάρμοστον, ἀποδίδει ὁ λαὸς τὴν αἰτίαν αὐτοῦ εἰς τὸν διάβολον ἢ εἰς τινὰ κατάραν ἰσχυρὰν καὶ ἐξυφαίνει μύθους διηγουμένους τὸ συμβᾶν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ· ὀνομάζει δὲ τὰ μέρη ταῦτα ἀναθήματα, ἢ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διαδόλου, εἰς ὃν φαντάζονται αὐτὰ ἰδιαίτερος προσφιλεῖ, καὶ πλησιάζει εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ὁ λαὸς ἀκουσίως καὶ μετὰ φόβου. Τοιοῦτό τι πρέπει νὰ συνέβαινε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι· τὸ δὲ μέρος, περὶ οὗ ἠμιλοῦμεν, εἶναι εἴπερ τι καὶ ἄλλο ἐπιτήδειον νὰ καταπλήξῃ τὸν θεατὴν καὶ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ. Οἱ κρημνοὶ εἶναι γυμνοὶ καὶ ἀπότομοι, κάτω δὲ τὸ ἔδαφος εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ μεγάλων ὀγκολίθων ἀσπασθέντων ἀπὸ τῶν βράχων καὶ ὑπὸ σωρῶν μικρῶν λιθαρίων, ὡσεὶ μεγάλη τις καταστροφή ἐπῆλθεν ἐνταῦθα· τὸ ἀπέναντι τῆς Στυγός ὕδωρ εἶναι ἐπίσης ἀδενδρον. Ἐν γένει ἡ φύσις παρίσταται νεκρά, τὸν δὲ θάνατον φαίνεται προξενεῖν αὐτὸ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός, τὸ ὅποιον, ὡς εἴπομεν ἤδη, προέρχεται κυρίως ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τηκομένων χιόνων καὶ εἶναι διὰ τοῦτο ψυχρότατον· δύναται δὲ ν' ἀποβῆ καὶ θανατηφόρον, ἐάν τις πῖνῃ ἐξ αὐτοῦ λίαν ἀπροσεκτικῶς. Ταῦτα πάντα, ἐν ἀντιθέσει μάλιστα πρὸς τὰ ὀλίγον ἀπώτερον κείμενα χαριεντα τοπία, ἦσαν ἱκανὰ νὰ προσδώσωσι τῷ μέρει τούτῳ μορφήν στυγνὴν, νὰ ἐμπνεύσωσι φόβον τῷ λαῷ καὶ νὰ δώσωσι τροφήν τῇ δεισιδαιμονίᾳ του· φυσικὴ δὲ συνέπεια τούτων ἦτο νὰ φαντασθῶσι τὸν τόπον κατοικητήριον δαιμόνων φοβερῶν καὶ ἐκδικητικῶν, δαιμόνων τιμωρούντων τὴν ἐπι-

ορκίαν καὶ τὴν παράβασιν τῶν ὑπεσχημένων. Διότι ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ τῶν στυγνῶν καὶ φοβερῶν δαιμονίων, οἵα αἱ Ἐρινύες, τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον, ὅχι νὰ παρακινῶσι καὶ ὑποδοθῶσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ κακόν, ὡς ὁ διάβολος, ἀλλὰ νὰ καταδικῶσι καὶ τιμωρῶσιν αὐτὸ ἀμελιτικῶς· τὸ ἀμελιτικὸν δὲ τοῦ χαρακτηρῶς των εἶναι τὸ ἐμποιοῦν τοῖς θνητοῖς φρίκην καὶ ἀποστροφήν. Τοιοῦτους ἀμελιτικῶς θὰ ἐπίστυον καὶ τοὺς ἐνταῦθα δαιμόνας· ἐπειδὴ ὅμως συνηθέστερον ἐφρονάζοντο αὐτοὺς οἰκοῦντας ὑπὸ τὴν γῆν, ἐν τῷ Ἄδῃ, δὲν ἦτο δύσκολον νὰ γείνη καὶ τὸ δεύτερον βῆμα, νὰ ὑποτεθῆ δηλαδὴ ὅτι καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ἄλλη Στύξ. Ἐπειτα αἱ δύο συνεχέοντο, ὡς τοῦτο συμβαίνει συνηθέστατα ἐν τῇ μυθολογικῇ γεωγραφίᾳ τῶν ἀρχαίων. Ἀπορίας ὅμως ἄξιον εἶναι, πῶς ἠδυνήθησαν οἱ τοπικοὶ οὗτοι μῦθοι ἀπὸ μιᾶς ἀποκέντρου φάργγος τῆς Ἀρκαδίας νὰ διαδοθῶσι τόσο ἐνὸς ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε τὰ ἠμυρικὰ ποιήματα ν' ἀναφέρωσιν αὐτοὺς ὡς γνωστούς καὶ κοινούς πάντων τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ἀποδεικνύει, νομίζω, ὅτι ὑπῆρχον ἤδη πρότερον ἐν τῇ κοινῇ μυθολογίᾳ τῶν Ἑλλήνων μῦθοι ἀνάλογοι διευκολύνοντες τὴν παραδοχὴν καὶ διάδοσιν τῶν Ἀρκαδικῶν, ὥστε αἱ δύο πιθανότητες, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐλέγομεν, δυνατόν νὰ ἦναι ἀμφότεραι ὑπὸ τινὰ ἐποψίν ἀληθείς.

Τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός ἦτο ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῆς ἐκδρομῆς ἡμῶν. Ἠδυνάμεθα νῦν νὰ ἐπιστρέψωμεν, ἀλλὰ μᾶς ἐφαίνετο δυσάρεστον νὰ ἐπιστρέψωμεν διὰ τῆς αὐτῆς ἰδοῦ. Ἐπειτα αὐτὴ ἡ κορυφὴ τοῦ κρημοῦ, ἀφ' ἧς καταστάζει τὸ ὕδωρ, εἶναι ἡ κορυφὴ τῶν Ἀρανίων ὄρεων, ἡ κορυφὴ τοῦ Χελμοῦ, ἡ ἀνάβασις τοῦ ὁποίου συνιστάται θερμῶς ἐν τοῖς Ὀδηγοῖς· καὶ ἀφοῦ ἤμεθα τόσο πλησίον, ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῶμεν τὴν εὐκαιρίαν. Τὸ ἀπεφασίσαμεν λοιπόν. Ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς Στυγός ἡ ἀνάβασις εἶναι ἀδύνατος· μόνον διὰ μεγάλου γύρου δύναται νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν κορυφὴν. Ἐξεκινήσαμεν πεζοὶ ἀφῆσαντες ἀριστερὰ τὴν Στύγα, ἐντὸς δὲ δύο ὥρων καὶ ἡμισείας ἐφθάσαμεν εἰς ὄροπέδιον ἐκτεταμένον καὶ ἀδενδρον, ἐνοικιαζόμενον ὑπὸ τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαιου εἰς ποιμένας, οἵτινες τὸ θέρος ἀνέρχονται καὶ διακίνοισιν ἐνταῦθα μετὰ τῶν ποιμνίων καὶ οἰκογενειῶν των· τὸ ὄροπέδιον ὀνομάζεται Ἐρηόκαμπος. Αἱ καλύβαι τῶν ποιμένων τούτων εἶναι κεκρυμμένα ὀπίσω ὕψωμάτων, ἐβλέπομεν δὲ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ καπνὸν ἐξερχόμενον αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν εἴχομεν πολὺ θάρρος νὰ πλησιάσωμεν ἕνεκα τῶν κυνῶν. Τέλος συνητήσαμεν γέροντα ποιμένα, εἰς ὃν εἴπομεν ὅτι ἐπεθυμοῦμεν νὰ μείνωμεν τὴν νύκτα εἰς μίαν καλύβην, διὰ νὰ ἀναβῶμεν τὸ πρωὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους πρὸ τῆς ἀνα-

τολῆς τοῦ ἡλίου, καὶ ἐζητήσαμεν φιλοξενίαν. Ὁ γέρον ἐδείξεν ὀλίγους διαταγμούς, πρὸ πάντων δὲ εἶπε, δὲν εἶχεν ἀρκετὰ σκουιὰ καὶ κάμνει κρῦο ἐδῶ ἐπάνω (ὑπὲρ τὰ 1500 μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης). Τέλος συνεβιάσθημεν. Ἀπεστείλαμεν τὸν ἀγωγιάτην ἡμῶν νὰ μᾶς περιμένη εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίον, τὰ Σουδενά, ἡμεῖς δ' ἠκολούθησαμεν τὸν γέροντα, ὅστις μετὰ κόπου πολλοῦ κατέρωθου διὰ τῆς μακρᾶς βράβδου του καὶ διὰ λίθων ν' ἀπομακρύνῃ ἡμῶν τοὺς κύνες. Εἰς τὴν καλύβην εἰσῆλθομεν συγχρόνως μετὰ τῶν δύο θυγατέρων του, αἵτινες ἐπέστρεπον φέρουσαι δέματα φρυγάνων, τὰ ὅποια ἀφῆκαν πρὸ τῆς καλύβης. Ἐν αὐτῇ εὑρομεν τὴν οἰκοδόσποιαν καθήμενην παρὰ τὴν πυρὰν, ἐφ' ἧς ἔβραζεν ἐντὸς λέβητος τὸ φαγητόν, κεκαλυμμένη δὲ ὑπὸ τέφρας ἐψήνετο ἡ μομπότα. Ἡ καλύβη συνέκειτο ἐκ δύο διαμερισμάτων, τῆς αἰθούσης, διὰ νὰ ὀνομάσω αὐτὴν οὕτω, καὶ τοῦ θαλάμου· ἡ αἰθουσα ἦτο χῶρος κυκλοτερῆς οὐχὶ μέγας περιπεφραγμένος διὰ κλάδων ἐλάτων· ἐν τῷ κέντρῳ ἔκειεν ἡ πυρὰ. Ὁ θάλαμος εἶναι μικρότερος καὶ ἐστεγασμένος, ἐν ᾧ ἡ αἰθουσα δὲν ἔχει στέγην. Ἄμα μᾶς εἶδεν ἡ οἰκοδόσποινα ἡγήθη, μᾶς ἐχαιρέτισε καὶ ἔστρωσε νὰ καθίσωμεν ἐπὶ γλάδων ἐλάτων· ἔπειτα ἤρχισεν ἡ συνδιάλειξις· πῶθεν ἤρχόμεθα καὶ ποῦ ἐπιηγαίνομεν καὶ (ἀφοῦ ἔμαθον ὅτι ὁ σύντροφός μου ἦτο Γάλλος), ἐάν ἡ Γαλλία ἢ ἡ Ἰταλία εἶναι μακρύτερα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐάν κείνται πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον πάντες τῆς καλύβης διὰ νὰ ἀμείλῃσωσι τὰ πρόβατα ἀφῆσαντες ἐν αὐτῇ μόνον μικρὰν κορασίδα καταγινομένην ν' ἀνασκαυῆ τὸ πῦρ καὶ νὰ θέτῃ ἐπ' αὐτοῦ ξύλα ξηρά. Ἡμεῖς δὲ κατεγινομένα νὰ στεγνώσωμεν εἰς τὸ πῦρ τὰ φορέματά μας, τὰ ὅποια ἦσαν κάθυγρα ἐκ τοῦ ἰδρώτος.

Ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὸ ἔργον των οἱ ξενοδόχοι ἡμῶν ἐπέστρεψαν, ἔστρωσαν παρὰ τὴν πυρὰν ἐν χονδρὸν ὕφασμα καὶ ἔθεσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐντὸς μεγάλου πινακίου τὸ φαγητόν. Ἐπειτα ἐξήγαγον τῆς τέφρας τὴν θερμὴν μομπόταν καὶ ἐκαθήσαμεν νὰ φάγωμεν· εἰς τὸ δειπνον δὲν ἔλαβον μέρος· μῆτε αἱ γυναῖκες μῆτε τὰ παιδία. Τὴν δευτέραν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ γέρον ἐξύπνησεν ἡμᾶς λέγων, ὅτι ἦτο καιρὸς ν' ἀναχωρήσωμεν. Ἠγήρημεν καὶ ἐπειδὴ εἴχομεν κοιμηθῆ ἐνδεδυμένοι, ἐξεκινήσαμεν ἀμέσως· ὁ γέρον μᾶς ἠκολούθησε μέχρι τινός, ὅπως μᾶς δείξῃ τὸν δρόμον, εἴτα ἐγκαταλιπὼν ἡμᾶς μετέβη εἰς τὰ πρόβατά του. Ἡ ἀνάβασις ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς δύσκολος· δὲν ἐβλέπομεν καλῶς, δὲν ὑπάρχει δὲ μῆτε ὁδὸς μῆτε ἀτραπὸς· τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους εἶναι γυ-

μνά, κεκαλυμμένα μόνον ὑπὸ παχέος στρώματος μικρῶν λίθων ἐνδιδόντων εἰς ἕκαστον πάτημα· οὕτω δὲ συχνὰ ἀντὶ νὰ προχωρῶμεν ὡπισθοδρομοῦσαμεν. Τέλος μετὰ δύο ὥρας ἀνήλθομεν εἰς τὴν ὑψίστην κορυφὴν ἀκριβῶς λεπτά τινα πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος. Ἀλλὰ δὲν ἤμεθα κατὰ πάντα τυχηροί. Αἱ ἀνατολαὶ καὶ ὁ βορρᾶς ἀπεκρύπτοντο τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὑπὸ τῆς λεπτῆς ὀμίχλης τῆς πρωῆς· διεκρίνομεν μόνον πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν κολοσσὸν τῆς Κυλλήνης, πρὸς βορρᾶν δὲ πέραν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τῆς Γλιόνας· δυτικώτερον ταύτης διεκρίνετο γραμμὴ τις λεπτή, ἡ τῆς παραλίας τῆς Ἀκαρνανίας. Ἄλλ' ἂν ἡ ὀμίχλη ἠμῶν ἦτο νὰ ἴδωμεν πολὺ μακρὰν, ἡ Ἀχαΐα ὅμως ὀλόκληρος καὶ ὁ Κορινθιακὸς κόλπος ἐξετείνοντο πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ὡς χάρτης ἀνοικτός, ἡ Ἀχαΐα ἀπὸ τῆς Ἀκράτας μέχρι Πατρῶν. Πρὸς δυσμὰς ἐβλέπομεν τὸν πολυδαίδαλον Ἐρύμανθον (Ὠλενὸν) καὶ τὸν ὑπερκείμενον τῶν Πατρῶν Βοιδιᾶν, ἐμπροσθεν τὰ ὄρη τῆς Κηρυναίας καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὴν Χελυδέρειαν (Μαῦρον Ὄρος). Αἱ πόλεις τῆς παραλίας Πάτραι, Αἴγιον κ.τ.λ. ἀπεκρύπτοντο ὑπὸ τῶν ὄρεων, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων κείνται, μόνον δὲ τὰ Καλάβρυτα διεκρίνομεν σαφέστατα.

Ἡ χιών, ὡς εἶπον ἤδη, οὐδέποτε ἐκλείπει ἐντελῶς ἀπὸ τῆς κορυφῆς ταύτης, ἤσθανόμεθα δὲ ἰδιαίτερον ἠδονὴν νὰ περιπατῶμεν τὴν ἡμέραν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐπὶ χιόνων. Ἡ τῆξις αὐτῶν καὶ μικρὰ πηγὴ, περίεργον πῶς ἀναβρῦσσα ἐπὶ τῆς ὑψίστης ταύτης κορυφῆς, ἀποτελοῦσι τὸν καταρράκτην τῆς Στυγός. Ἴνα ἴδωμεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἠναγκάσθημεν νὰ πλησιάσωμεν ἔρποντες εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημοῦ, ὃν τὴν προηγούμενην ἡμέραν ἐβλέπομεν ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι μέρους· ἐάν δὲ τότε ὁ κρημνὸς οὗτος εἶχε φανῆ ἡμῖν ὑψηλός, νῦν παρουσιάζετο τόσον τεράστιος καὶ τόσον ἄγριος, ὥστε ζαλιζόμενοι ὑπεχωροῦμεν ἀπὸ τοῦ χείλους πάλιν ἔρποντες.

Ἡ κατάβασις δὲν ἦτο εὐκολωτέρα τῆς ἀναβάσεως· τοῦλάχιστον ἐχρειάσθημεν τόσον καιρὸν δι' αὐτὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνάβασιν. Ὅταν δὲ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν καλύβην τοῦ φιλοξενούτος ἡμᾶς, παρετηρήσαμεν ὅτι τὰ ὑποδήματα ἡμῶν ἦσαν καταξερσισμένα. Εὐτυχῶς δὲν εἴχομεν πλέον ἄλλας τοιαύτας ἐκδρομὰς νὰ κάμωμεν, ἄλλως τὸ πρόγευμα, ὃ παρετέθη ἡμῖν ἀμέσως, κρέας, ξυνογάλα καὶ μομπότα ζεστὴ ἦσαν τόσον ὀρεκτικὰ μετὰ τὴν ἀνάβασιν, ὥστε ἐλησημονήσαμεν καὶ ὑποδήματα καὶ κόπους.

Μίαν ὥραν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἐρηόκαμπου ἀναχώρησιν ἡμῶν ἤμεθα ἐν Σουδενοῖς. Τὸ χωρίον τοῦτο κείτται ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καλαβρυτῶν εἰς

Τρίπολιν ὕδου, ἧτις ἂν καὶ μόνον τοῖς ἵπποις καὶ ἡμίονοις βατῆ, εἶναι ὅμως ἰκανῶς ἡμαλῆ, πολὺ ἡμαλωτέρα τῆς ἀπὸ Ὀρχομενοῦ εἰς Φενεὸν ἀκολουθεῖ δὲ ἐπὶ ὄρας ὀλοκλήρους (περίπου ἕξ) τὸν ῥοὺν πρῶτον τοῦ Ἀροαίου ποταμοῦ, εἰς ὃν ὀλίγον κατωτέρω χύνεται ὁ Λάδων, οὗτινος καὶ ὑπερνωτὸν τὸ ὄνομα, εἶτα δὲ κάμπουσα πρὸς ἀνατολὰς ἀνέρχεται τὸν ῥοὺν τοῦ Τράγου μέχρι τοῦ ἀλβανικοῦ χωρίου Δάρα. Αἱ κοιλάδες τοῦ τε Ἀροαίου καὶ Λάδωνος καὶ τοῦ Τράγου εἶναι στεναὶ περιβαλλόμεναι ἐκατέρωθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρεων, ἀλλὰ εὐφοροὶ καὶ καλῶς καλλιεργούμεναι, ποτιζόμεναι δὲ διαρκῶς ὑπὸ τῶν καθαρῶν ὑδάτων τῶν δύο τούτων ἀενάων ποταμῶν. Ὅταν κατασκευασθῇ ἡ ἀμαξιτὸς ἀπὸ Καλαβρύτων μέχρι Τριπόλεως, ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ ἦναι μίκα τῶν μαγυτικωτάτων, δι' αὐτῆς δὲ θὰ συνδεθῇ καὶ ἡ Τρίπολις μετὰ τῶν Πατρῶν. Τὰ χωρία κείνται συνήθως ὑψηλὰ ἐπὶ τῶν ὄρεων, κάτωθεν δὲ ἀπὸ τῆς κοιλάδος φαίνονται ἀναμφιβόλως ὠραιότερα ἢ ὅσον θὰ ἦναι ἐκ τοῦ πλησίον ὁρώμενα. Παρὰ τὴν ὁδὸν ὅμως κείται τὸ χωρίον Μαζέικα, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν τρεῖς ὄρας μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν Σουθενῶν ἀναχώρησιν ἡμῶν. Τὰ Μαζέικα εἶναι μέγα χωρίον ἔχον ὄψιν κωμοπόλεως, ἀφοῦ δὲν στερεῖται μηδὲ καφενεῖου· διότι ἐν Ἑλλάδι τοῦτο εἶναι τὸ ἀλάνθαστον τεκμήριον, ὅτι ἐν χωρίον ἀρχεται ἀπεκδυόμενον τὸν χωριατισμὸν καὶ πλέον πλησίον πρὸς τὸν πολιτισμὸν, τὸ καφενεῖον μετὰ δύο ἢ τριῶν ἀθηναϊκῶν ἡμερηίδων. Ἀλλαγῶν τὸ πρῶτον συστατικὸν ἐνὸς χωρίου ἔχοντος ἀξιώσεις πολιτισμοῦ εἶναι τὸ ξενοδοχεῖόν του, τὸ ὅποιον χρησιμεύει μὲν καὶ ὡς καφενεῖον, ἀλλ' εἶναι πρὸ πάντων καταλλήλως διασκευασμένον, ὅπως δέχεται ξένους· παρ' ἡμῖν τὸ καφενεῖον μένει ἀκραφινῶς ἑλληνικὸν καφενεῖον, ἐν ᾧ δύνασαι νὰ διέλθῃς τὴν ἡμέραν σου ἀναγινώσκων τὴν *Ἀκρόπολιν* καὶ τὴν *Ἔραν* ἢ τὴν *Πρωίαν* —κατὰ τὰς πολιτικὰς δοξασίας τοῦ καφεπώλου, — καπνίζων τὸν ναργιλέν σου καὶ πίνων πάντα τὰ εὐρωπαϊκὰ ποτὰ—ὀλίγον ἀμφιβόλου ποιότητος, εἶναι ἀληθές—τὴν νύκτα ὅμως θὰ δυσκολευθῆς πολὺ νὰ εὕρῃς καταφύγιον ὅπου σὺν καθάριον καὶ ἀναπαυτικόν, ἐκτός ἐὰν ζητήσῃς τὴν φιλοξενίαν ἰδιώτου τινός. Καὶ τὸ περιέργον εἶναι, ὅτι ἐνιαχοῦ εὐρίσκει τις δύο καὶ τρεῖς καφενεῖα, μόνον δὲ ἀχυρῶνας ὅπως κοιμηθῇ. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐπιμιξία μετὰ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν δὲν εἶναι ἀκόμη ἀνεπτυγμένη, οἱ δὲ ταξιδεύοντες, συνήθως χωριστοὶ καὶ ἀγωγιὰται, δὲν ἔχουσι μεγάλας ἀξιώσεις, τὰ καφενεῖα ὅμως εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὰς πολιτικὰς συζητήσεις καὶ διὰ τὸ τάβλι τῆς ἀνεπτυγμένης ἐντοπίου νεολαίας.

Τὰ Μαζέικα κείνται πλησίον τῶν ἐρείπιων

τῆς ἀρχαίας Κλειτορίας. Ἡ πόλις αὕτη οὐδέποτε ἔσχε τὴν σπουδαιότητα τῆς Τεγέας, Μαντινείας ἢ Ὀρχομενοῦ· τὸ ἔδαφός της εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρειον, αἱ δὲ καλλιεργήσιμοι γαῖαι περιορίζονται εἰς κοιλάδας μικρὰς καὶ στενάς· ἐφημίζοντο ὅμως οἱ Κλειτόριοι παλαιότερον μετὰ τῶν Πελοποννησίων διὰ τὸ ἀνεξάρτητον καὶ φιλελεύθερον τοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἐπολέμησαν, καθὰ λέγεται, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐπιτυχῶς καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν πολέμων τούτων ἀναφέρεται ἀνέκδοτόν τι χαρακτηριστικὸν τῆς διπλωματικῆς τέχνης τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω ἄλλο τι νὰ εἶπω περὶ τῶν Κλειτορίων, παραθέτω αὐτὸ ἐνταῦθα. Ἐν τινι πολέμῳ, ἐν ᾧ ἀρχηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο ὁ μυθικός βασιλεὺς τῶν Σόος, οἱ Κλειτόριοι κατέρωσαν ν' ἀποκλείσωσι τὸ ἐχθρικὸν στρατεύμα ἐν τόποις ἀνύδροις· οἱ Σπαρτιάται ὑποφέροντες δεινῶς ἐκ δίψης καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ διασχίσωσι τὸν ἀποκλεισμὸν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποσχεθῶσι καὶ ὀρκισθῶσιν, ὅτι θ' ἀποχωρήσωσι τῆς γῆς τῶν Κλειτορίων, ἐὰν τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ πῶσι πάντες ἀπὸ τινος πλησίον πηγῆς· οἱ Ἀρκάδες ἐδέχθησαν καὶ ὁ Σόος ἄγει τὸν στρατὸν του εἰς τὴν πηγὴν, σταθεὶς δὲ πλησίον αὐτῆς προσφέρει τὴν βασιλείαν εἰς ὄντινα ἤθελεν ἀπόσχει τοῦ ὕδατος· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν στρατιωτῶν ἐδέχθη, πάντες δὲ ἐπροτίμησαν ἀντὶ τοῦ σκήπτρου τὸ δροσερὸν ποτόν. Τότε ὁ Σόος λαμβάνει ὀλίγον ὕδωρ διὰ τῆς χειρός, βρέχει τὸ μέτωπόν του καὶ χωρὶς νὰ πῆ διατάσσει τοὺς Σπαρτιάτας νὰ προχωρήσωσιν ἀμέσως κατὰ τῶν Κλειτορίων λέγων ὅτι ἡ συνθήκη ἦτο ἄκυρος, διότι *δὲν ἔπιον πάντες*. Τοῦτο εἶναι ἀνέκδοτον, καὶ ἀνέκδοτον, ὡς φαίνεται, αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες, ὡς γνωστόν, ἀπλοῖ κατὰ τὰ ἄλλα ὄντες δὲν εἶχον καὶ ταύτην τὴν ἀπλότητα, νὰ αἰσγύνωνται διὰ τὰς ἀπάτας καὶ σοφιστείας των. Οὐχ ἦττον τὸ στρατήγημα τοῦ Σόου δὲν ὠφέλησεν, διότι οἱ Κλειτόριοι οὐδέποτε ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀνεγνώρισαν ὅμως, ὅπως σχεδὸν καὶ πάντες οἱ Πελοποννησιοὶ, τὴν ἡγεμονίαν των.

Τρεῖς ὄρας μετὰ τὴν ἀπὸ Δάρας ἀναχώρησιν ἡμῶν, εἰσηρχόμεθα πάλιν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι Τριπόλεως ἠκολούθησαμεν τὴν ὁδὸν, ἣν περιεγράψαμεν ἤδη.

Χρ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ.

Οὐδεὶς μᾶλλον ἐμοῦ πιστεύει εἰς τὴν ἀλήθειαν ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἴσοι, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, μὴ ἐργαζόμενός τις, κινδυνεύει νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνης. (Βολταῖρος)

Ο ΠΑΠ' ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

(Ἱστορικὸν διήγημα).

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Β'.

Ὁ Τασὸς Δημητρόπουλος, Παπ' Ἀναστάσις γενόμενος, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἦτον ἀκριβῆς τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερέως τηρητῆς, καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ λογικοῦ τοῦ ποιμνίου ἄγρυπνος φύλαξ, προστατεύων αὐτὸ ἀπὸ παντοίας καταπιέσεις τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων τινές, φίλοι αὐτοῦ ὄντες, τὸν διηκούλουν ὅπως εἰς τὸ δυσχερέστατον τοῦτο ἔργον. Σπουδαῖον δὲ καθῆκόν του ἐθεώρει καὶ τὸ νὰ συμβιβάζῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἐνοριτῶν τοῦ φουμένου διαφοράς ἐπὶ τῇ βάσει πατροπαράδοτων συνθηθειῶν, ἅς ὁ λαὸς συνείθισε πάντοτε νὰ σέβηται, καὶ νὰ προλαμβάνῃ τ' ἀτακτήματα διὰ καταλλήλων νοουθεσιῶν, θέτων εἰς ἐνέργειαν ἐνίοτε καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν βραχιόνων του ὅπως πεισθῶσιν οἱ δυστροπώτεροι καὶ κλινωσιν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένην συνδιαλλαγὴν. Πρὸς τοῦτοις ἐδίκαζε γινόμενα ταῦτα καὶ τὰ ἐτιμῶρει, ἀλλὰ τὸσον ἀφιλοπροσώπως, ὥστε ὁ τε παθὼν καὶ ὁ ἐνοχος νὰ μείνωσιν εὐχарιστημένοι, καὶ οὔτε ὁ εἰς, οὔτε ὁ ἕτερος νὰ ἔχωσιν ἀφορμὴν παραπόνου.

Ἐὰν ὅμως εἰς τὰς συμβαινούσας διενέξεις τῶν διαφορομένων τις, πρὸς μεγίστην ζημίαν ἀμφοτέρων τῶν διαδικῶν οικογενειῶν, προὔτιμα, ἀπὸ πείσμα μᾶλλον πρὸς τὸν ἀντιφερόμενόν του, καὶ ὄχι ἀπὸ δυσπιστίαν πρὸς τὸν Παπ' Ἀναστάσις νὰ προσφύγῃ εἰς τοὺς κρατοῦντας, ὡς λέγοντες ἐνόου τὰς Ὀθωμανικὰς ἀρχάς, ὁ Παπ' Ἀναστάσις ἦτον ἰκανὸς νὰ τὸν κάμῃ νὰ μετανοήσῃ ταχέως ὅσον καὶ πικρῶς· διότι τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν λειτουργίαν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου κατήγγελλεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐνορίτας οὕτω περίπου προσημαζόμενος:

—Εὐλογημένοι χριστιανοὶ! Τὴν Παρασκευὴν τοῦ μᾶς ἐπέρασεν, ὁ Σταῦρος τοῦ Παντελῆ ἐπροτίμησε νὰ γείνη φίλος τοῦ Καίσαρος, ἀπὸ φίλος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ!

Καὶ ἐν ὀλίγοις ἐξιστορῶν τὴν ὑπόθεσιν κατέληγεν ὡς ἀκολούθως:

— Ἀφοῦ ὁ Σταῦρος τοῦ Παντελῆ, ἀδελφοί μου, ἔκαμεν ἔτσι, εἶναι ἀνάξιος νὰ λογιστῆται Χριστιανός, καὶ δικός μας ἀδελφός! Εἶναι καταραμένος!

— Καταραμένος! προσπεκύρου ἐπιβοῶντες οἱ ἐκκλησιαζόμενοι.

Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ κοινὴ γνώμη κατεξανίστατο κατὰ τοῦ καταραμένου τούτου, ὁ ὁποῖος μέχρι οὐ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνην του, καὶ ἀποδείξῃ τὴν ἐπὶ ταύτῃ εἰλικρινῆ μεταμέ-

λειάν του, καὶ οὕτω τύχῃ δημοσίᾳ συγχωρήσεως παρὰ τοῦ Παπ' Ἀναστάσις, ἔξῃ ζωὴν περιφρονημένου ἀλήτου, ὑπ' οὐδενὸς πλησιαζόμενος καὶ οὔτε χαιρετώμενος.

Καὶ οἱ ἐνορίται τοῦ Παπ' Ἀναστάσις ὄχι μόνον τὸν ἐσέβοντο ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφοβοῦντο.

Καὶ πρὸς τοὺς ἐν τέλει δ' Ὀθωμανοὺς τὸσον ἐπιτηδείως ἐπολιτεύετο ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ὥστε εἶχεν ἐλκύσει τὴν εὐμένειαν αὐτῶν· εἶχε δὲ φίλους καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν σημαίνοντων ἀγάδων, καὶ ἰδίως εὐγνώμονα μέχρι θανάτου τὸν ἐκ Κυπαρισσίας Χασάν-ἀγά, ὅστις ἐκτός ἄλλων χωρίων ἦτον ἰδιοκτῆτης καὶ τοῦ Χαλαζοῦ. Ὅπως δὲ οὗτος ὄφειλε τῷ Παπ' Ἀναστάσι θὰ ἴδωμεν προσεχῶς. Μόνον μὲ τὸν μητροπολίτην Χριστιανουπόλεως, εἰς οὗ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο, δὲν τὰ εἶχε τὸσον καλὰ ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ἐπειδὴ ἐνόει πάντοτε καὶ ἐκτός τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀκόμη ἱερουργῶν, νὰ φέρῃ ἐν τῷ ἐρυθρῷ του ζωνάρῳ ζεῦγος πιστολίων, τὰ ὅποια κατ' εὐφημισμὸν ἀπεκάλει *ἁγία λείψανα*. Ἀλλ' ὁ μητροπολίτης ἀνάμυστον εἰς ταπεινὸν λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ τῆς εἰρήνης κρίνων τοιαύτην ἀρειμάνιον ὄπλοφορίαν πολλάκις ἐπέπληξε τὸν Παπ' Ἀναστάσις, καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐπιπλήξεις του ἐμειναν ἀνευ ἀποτελέσματος, ἐτιμῶρησεν αὐτὸν τελευταῖον καὶ διὰ τεσσαρακονθημέρου ἀργίας.

Ἀλλὰ κατὰ εἴρωνα τῆς τύχης παιδίαν πρὸ τοῦ τὸ τεσσαρακονθημέρον λήξῃ, ὁ μητροπολίτης ἠναγκάσθη εὐγνωμόνως νὰ δεχθῇ τὴν συνδρομὴν τῶν *ἁγίων λείψανων* τοῦ Παπ' Ἀναστάσις, ἐν ἀπαλλαγῇ ἐπικινδύου παγίδος, εἰς ἣν τὸν ἔσυρεν Ὀθωμανὸς τις καλληκαρῆς βιάζων αὐτὸν νὰ τῷ μετρήσῃ χρηματικὸν τι ποσὸν ὑπέρογκον, οὗτινος οὐδὲ πολλοστοῦ ἠδύνατο νὰ ἦναι κάτοχος ὁ μητροπολίτης τότε.

Παρὰ τῷ χωρίῳ Φαρακλάδα τοῦ δήμου Κυπαρισσίας ὑπῆρχε πύργος δυνατός, τοῦ ὁποῦ ἐρείπια ἐσώζοντο μέχρι πρό τινα ἐτῶν, ἀνήκων τῷ ἐκ Κυπαρισσίας Μεχμέτ Κουσιουρῆ, ὡς αὐθαίρετῳ ζορμπᾶ φημιζόμενῳ. Οὗτος ἔχων καὶ ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, ζορμπᾶδες ἐπίσης, ἐφορολόγει δυναστικῶς τοὺς ἀπρόσεκτους διαβάτας καὶ τοὺς δυστυχεῖς περιοίκους, καταστάς οὕτω ἄλλος Περιφήτης ἐκείνων τῶν μερῶν. Ὀλίγον ὅμως ἔλειψε νὰ εὕρῃ τὸν Θεσῆα του εἰς τὸν Παπαναστάσις, καὶ ἰδοὺ πῶς:

Προσῆγγιζε τὸ Πάσχα τοῦ 1820, καὶ ὁ μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως ὁ αἰδιδμος Γερμανὸς εἶχεν ἐξέλθει κατὰ τὸ συνήθες εἰς τὴν ἐτήσιαν αὐτοῦ περιοδείαν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν πρὸς ὁδηγίαν τῆς χριστωνύμου ποιμένης του διὰ τοῦ φωτός τοῦ θεοῦ κηρύγματος· διήλθε δὲ καὶ παρὰ τὸν πύργον τοῦ Κουσιουρῆ, ὁ ὁποῖος μόλις ἰδὼν αὐτὸν κατήλθεν ἀμέσως πρὸς ὑπάν-

τησιν και τον παρεκάλεσε θερμῶς ὅπως εὐαρεστηθῆ και ἀναβῆ εἰς τὸν πύργον διὰ νὰ πῶσιν ἀναφυκτικόν τι ποτόν. Ὁ μητροπολίτης ἀνυποπτος ἠκολούθησε τὸν Κουσιουρῆν· δὲν εἶχον ὁμως καλὰ καλὰ καθῆσαι ὅτε οὗτος ἀποτιθέμενος τὸ προσωπεῖον τῷ εἶπεν ἐν ζηρότητι ἀδυσωπήτως εἰρωνικῶς:

— Αἱ! δεσπότη μου, πιστεύω νὰ εἶσαι πολὺ καλὰ τώρα και πολὺν καιρὸν θὰ σὲ ἔχωμεν ἐδῶ, ἂν δὲν θελήσης νὰ μετρήσης εἰς τὸν ταπεινὸν χαῖρ δουβαντζῆ σου τὸ ἐλάχιστον εἴκοσι χιλιάδες γρόσια!

Ὁ μητροπολίτης ἔμεινε ἐμβρόντητος, σχεδὸν δυσπιστῶν εἰς τὴν ἀκοήν του. Ἐν τούτοις, — Ἐλα ἄφησε τὰ χωρατὰ, ἀγὰ μου, ἀπήντησεν ἀφελῶς, και προσεπάθησε νὰ μειδιάσῃ.

— Συνῆθειο μου δὲν εἶναι νὰ κάνω χωρατὰ! τῷ εἶπε μετ' ὀργῆς ὁ Κουσιουρῆς. Ναί, μὰ τὸν Θεόν, και νὰ εἶμαι ἀρνητῆς τοῦ Μωαμέτη ἂν σ' ἀφήσω νὰ ἔγῃς ἀπὸ τὸν πύργον πρὸ τοῦ μου μετρήσης τῆς εἴκοσι χιλιάδες ποῦ σοῦ εἶπα!

Ὁ ἀτυχῆς μητροπολίτης ἐκάθητο ἤδη ἐπὶ βελωνῶν, και ἤρχισε νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ ζωηρῆς ἀνησυχίας.

— Μὰ ἀγὰ μου, παρετήρησεν ἱκετικῶς, γι' αὐτὸ μὲ ἔφερες ἐδῶ;... Ποῦ νὰ εὔρω τώρα εἴκοσι χιλιάδες γρόσια ποῦ μου ζητᾷς; ἂν μὲ ἀφινες τοῦλάχιστον νὰ ἔβγαίνα ἔς τὰ χωριά, μπέλις και τὰ σῦναζα ἀπὸ τοὺς χριστιανούς τώρα τῆ λαμπρῆ;...

Ὁ Κουσιουρῆς ἐφάνετο συλλογιζόμενος μεθ' ὁ πραϋνθεῖς ὀλίγον.

— Ὅχι, εἶπεν, καλλίτερα νὰ γράψῃς ἀπὸ δῶ ἔς τὸν πρωτοσύγγελο σου και εἰς ὅλους τοὺς παπάδες νὰ τὰ συνάξουν ἐκεῖνοι και νὰ τὰ στείλουν ἐδῶ... και... δὲν μὲ μέλει ἂν εἶναι και δεκαπέντε χιλιάδες!...

Ὁ μητροπολίτης μετὰ τινὰς ἀκόμη ἀνωφελεῖς ἀντιρρήσεις περὶ τοῦ ποσοῦ ἐκάθησε θέλων και μὴ, και ἔγραψεν εἰς τὸν πρωτοσύγγελο και εἰς πολλούς ἱερεῖς τῆς δικαιοδοσίας του, κομιστὰς τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἐκπέμψας τοὺς δύο διακόνους του και τοὺς δύο αὐτοῦ ὑπηρέτας, αἰτινες τὸν συνώδεον. Ἐγραψε δὲ μικρὸν ἐπιστόλιον και εἰς τὸν ἐν Φιλιατροῖς Παπ' Ἀναστάσιον, ὅστις ἄμα λαθὼν αὐτὸ ἀντὶ νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν δι' ἐράνου συλλογὴν γροσίων ὡς ὁ μητροπολίτης τῷ ἔγραψεν, ὅπλασεν ἀμέσως τρεῖς ἐκ τῶν συγγενῶν του, και μετὰ σπουδῆς ἀναχωρήσας, διῆλθεν ἐκ Χαλαζονίου, παραλαβὼν και ἄλλους ὀπλοφόρους ἐκεῖθεν. Πρὸ τῆς δύσεως δὲ τοῦ ἡλίου ἐνεφανίσθη αἰφνιδίως μετ' αὐτῶν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Κουσιουρείου πύργου. Ἐκεῖ ἀθροῦθως συλλαβὼν τοὺς ὑπηρέτας και τοὺς ἀδελφούς τοῦ Κουσιουρῆ, ἔδρασε ὅλους διὰ τοῦ σχοινίου τοῦ φρέατος, μεθ' ὁ καταλλήλως το-

ποθετήσας τοὺς ὀλίγους του ὀπλοφόρους, εἰς οὓς ἄφηκε και τὸ μακρὸν πυροβόλον του, ἀνέβη μόνος εἰς τὴν αἶθουσαν τοῦ πύργου. Ἐκπληξιν δὲ μεγίστην ὡς ἀνεπίστως δῆθεν εὐρών ἐκεῖ τὸν μητροπολίτην προσεποιήθη, ἀλλὰ μείζων και ἀνεπίπλαστος ἐπὶ τῆ ἀπροσδοκῆτῳ εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν ἐμφανίσαι τοῦ Παπ' Ἀναστάσι ἦτον ἡ ἐκπληξίς και ἡ ταραχὴ τοῦ μητροπολίτου.

Ἀμφότεροι ἐξ ἀντιθέτων αἰτίων ὀρμηθέντες ἀνεφώνησαν διαπορητικῶς:

— Πῶς ἐδῶ, Πανιερώτατε;

— Πῶς ἐδῶ, Παπ' Ἀναστάσι;

— Ἐγὼ εἶμαι περαστικός· πηγαίνοντας ἔστην Ἀρκαδιὰ γιὰ λόγου σας, εἶπεν ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ἀφοῦ ἐχαιρέτισε τὸν Κουσιουρῆν, και ἐκάθισε παρὰ τῷ μητροπολίτῃ. Ἀλλὰ τοῦ λόγου σου, πανιερώτατε, τὸρ' αὐταῖς ταῖς ἡμέραις, ποῦ ζυγόνουν τὰ λαμπρόγιορτα, — νὰ μὲ συγχωρῆ ἔ' ὄλα ἡ πανιερότης σου, — δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ βίξῃς βαρεῖα ἔς τῆς ἀφεντεῖάς του ἀπὸ δῶ...

Και ἔδειξε τὸν Κουσιουρῆν, ἀμερίμνωσ καπνίζοντα τὸ μακρὸν του τσιμπούκιον.

— Ἀμ' σὰν ἔλαβε τὴν καλωσύνην ὁ κύρ Μεχμέτης νὰ με φιλήσῃ γιὰ κάμποσες ἡμέραις, ἀπήντησεν ὁ μητροπολίτης ἀμυχανῶν.

Ὁ Κουσιουρῆς ἠθέλησε νὰ ὀμιλήσῃ, ἀλλ' ὁ Παπ' Ἀναστάσις θρασεῶς προλαβὼν,

— Ὁ Κύρ Μεχμέτης, ὑπέλαθεν, εἶναι ἕνας, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ ποῦ σὲ περιμένουν, πανιερώτατε, εἶναι χιλιάδες!

Ὁ Κουσιουρῆς ἀνεσκήρτησε, και ὁ μητροπολίτης ἠτένισε τὸν Παπ' Ἀναστάσιον ἐκθαμβος.

— Τί μὲ κυττάζεις ἔτσι; τῷ εἶπεν οὗτος. Οἱ Φιλιατρινοὶ ἀπὸ πολλὰς ἡμέραις ἐπεθύμησαν τὴν πανιερότητά σου, και ὄλο μουλεγαν νάρθῶ νὰ σᾶς πάρω. Μ' ὄλον τοῦτο σήμερα ἀξιῶθηκα νὰ κινήσω γιὰ τὴν Ἀρκαδιὰ, και γιὰ ἰδέε, ἂν ὁ ἄγγελός μου δὲν μ' ἐφώταγε νὰ περάσω και ἀπὸ δῶθε, οὔτε και τὸρα θὰ σὲ εὔρισκα...

Ὁ μητροπολίτης ἐσιώπη ἀγνοῶν τί ν' ἀπαντήσῃ, ὁ Κουσιουρῆς σύνοφρος παρηκολούθει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν πρὸς τὴν ὀροφὴν ἐλισσόμενον κκπνὸν τοῦ τσιμπούκιου του, και ὁ Παπ' Ἀναστάσις ἀδιάφορος και ἀφροντῆς ἐκύτταζεν ἀμφοτέρους ἐναλλάξ.

— Πανιερώτατε, εἶπε μετ' οὐ πολὺ ἐγερθεῖς, οἱ Φιλιατρινοὶ σᾶς περιμένουν, ἄλογα κάτω ἔχω, καλὰ θὰ κάμῃς νὰ σηκωθῆς νὰ πηγαίνωμε...

— Κάθησ' εὐλογημένε, τῷ εἶπεν ὁ μητροπολίτης ἔμφοδος.

— Τί ἀπάντησι θὰ μοῦ δώσης; ἐπέμεινε ὁ Παπ' Ἀναστάσις.

— Ὁ δεσπότης, — ἠκούσθη τότε λέγουσα ἡ βαρεῖα φωνὴ τοῦ ἔως τότε σιωπῆν τηρήσαντος Κουσιουρῆ, — ὁ δεσπότης χωρὶς τὴν ἄδειαν

τὴν δίκῃ μου δὲν ἔμπορεῖ νὰ βγῆ ἀπὸ τὸν πύργον, και κάμε μας τὴν χάρι νὰ μᾶς ἀδειάσης τὴν γωνιά!

— Ἄ!... ἔτσι πιστε μου λοιπόν! ἐφώταξεν ὁ Παπ' Ἀναστάσις ὀρμῶν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κουσιουρῆ. Κρατεῖς μὲ ἄλλους λόγους φυλακισμένον τὸν δεσπότη μας ἡ εὐγενεία σου;... Μάθε ὁμως, προσέθηκε μετ' ὀλίγον ἐξαφθεῖς και ἀπειλητικῶς κινῶν τὸν δάκτυλον ἐγγύτατα τοῦ προσώπου τοῦ Κουσιουρῆ, ὅτι ἐγὼ και χωρὶς τὴν ἄδεια τῆ δίκῃ σου θὰ τὸν πάρω, βρωμόσκυλο!

— Θὰ ἰδοῦμεν, ἀπήντησεν ἐκεῖνος ἡσύχως ἡμιανεγερθεῖς ἐπὶ τοῦ ἐρ' οὐ ἐκάθητο μειντερίου.

Ἄλλ' ὁ Παπ' Ἀναστάσις εἰς οὐδὲν λογισθεῖς τὴν βαρυσήμαντον ἀπειλὴν τοῦ Κουσιουρῆ, ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν κατάπληκτον μητροπολίτην και εἴλκυσεν αὐτὸν βιαίως πρὸς τὴν θύραν, ὅπου ὁμως προλαβὼν ἴστατο ἀτάραχος ὁ κύριος τοῦ πύργου, φράττων τὸν δρόμον διὰ τοῦ ἐπιβλητικῶ παραστήματός του.

— Τὸρα θὰ ἰδῆς ἐσύ! ἐμουρμούρισεν ὁ Παπ' Ἀναστάσις, και ἀποφασιστικῶς ὀρμήσας, ἔδραξε τὴν ὀσφύν τοῦ Κουσιουρῆ, μετὰ τινὰς δὲ δυνατοὺς τιναγμούς τὸν ἐσφενδόνησε μεθ' ὄλην του τὴν ἀντίστασιν ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ μετερίου. Μεθ' ὁ ἀμελλητὴ ὠθήσας τὸν μητροπολίτην πρὸς τὴν κλίμακα, ἄφρονος και ἀκίνητον μείναντα ἐκ τρόμου ἡ και θαυμασμοῦ δι' ὅτι ἔβλεπε, τὸν ἔσυρε ταχέως κάτω και τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς ἀνησυχῶς ἤδη περιμένοντας ὀπλοφόρους, οὓς και παρήγγειλε ν' ἀπομακρυνθῶσι ταχέως κατευθυνόμενοι εἰς τὸ μὸλις ἡμίσειαν ὥραν τοῦ πύργου ἀπέχον Χαλαζόνι, μεθ' ὁ ἀνέβη πάλιν εἰς τοῦ Κουσιουρῆ, πρὸς ὃν ὄρθιον ἦδη, βλασφημοῦντα και τρομερὸν ἐκ λύσεως και θυμοῦ εἶπεν ἐν ἀπαθείᾳ ἀπειλητικῆ και εἰρωνίᾳ:

— Ἐδῶ εἶμαι, καπετάν—Κουσιουρῆ!...

Και ταῦτα λέγων ἠτοίμαζεν ἐν ψυχρᾷ ἀποφασιστικότητι τὰ δύο του πιστόλια.

Ὁ Κουσιουρῆς φρουάσων ἔδακνε μὲν τὴν γλῶσσάν του και εἴλκυε σπασμωδικῶς τὴν μακρὰν αὐτοῦ γενειάδα, τί ὁμως ἠδύνατο νὰ κάμῃ;... Φρίσσαν ἀκατανικήτως ἔβλεπεν ἔτοιμα νὰ ἐμέσῃ τὸν κεραυνὸν και τὸν θάνατον τὰ στόμια τῶν κατὰ τοῦ στήθους ἐστραμμένων πιστολίων τοῦ Παπ' Ἀναστάσι, και ἐπίστευσε ὅτι δὲν ἦτο μακρὰν ἡ ὑστάτη τῆς ζωῆς του στιγμή... Φρενίτις μετ' ὀλίγον ἐσκότισε τὸν νοῦν του, τὸσῳ δὲ ὀλιγοκάρδισεν, ὡστε μὸλις ἠδυνήθη νὰ εἶπῃ:—Χάρισέ μου τὴ ζωὴ, και νὰ σ' ἔχω ἀδελφὸ!— και ἐκυλίσθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου ὀλιγοδρανῆς.

— Μὴ μὲ σκοτώνῃς, ἐξηκολούθησεν οἰκτρῶς συρόμενος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Παπ' Ἀναστάσι.

Μὴν κολάζῃς τὴν ψυχὴ σου, και λυπήσου τὰ παιδιὰ μου!...

— Χάρισμά σου! τῷ εἶπε βραδέως ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ὁ ὅποιος ἄλλως τε δὲν ὠρέγετο και τόσον νὰ χύσῃ τὸ αἷμα ἀνθρώπου, ὅστις δὲν εἶχεν, ἂν ὄχι τὴν θέλησιν, τοῦλάχιστον τὴν δύναμιν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπιβουλὸν τι κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Παπ' Ἀναστάσις και ὁ Κουσιουρῆς τεταπεινωμένοι ἐκάθητο ἀμφοτέροι κοντὰ—κοντὰ ὡς δύο παλαιοὶ φίλοι, και ἐπὶ μακρὸν διαλεχθέντες ὑπεσχέθησαν ἐνόρκως, ὁ μὲν Κουσιουρῆς νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ πλέον τὸν μητροπολίτην και νὰ μὴ μνησικακῆ κατὰ τοῦ Παπ' Ἀναστάσι, οὗτος δὲ νὰ μὴ εἶπῃ οὐδὲν οὐδενὶ ἐκ τῶν μεταξὺ των διατρεξάντων.

— Σ' τὸ χέρι μου ἦτανε, καθὼς καλὰ τὸ βλέπεις, κατέληξεν ἐμφαντικῶς ὁ Παπ' Ἀναστάσις, και ἐσένα νὰ σκοτώσω και τ' ἀδέρφια σου νὰ πετσοκόψω, και ὕστερα νὰ πιάσω τὸ ντομένο μὲ τὰ παλληκάρια μου και μὲ τοὺς συγγενεῖς μου, ὅπου δὲ θὰ τολμούσε κανεὶς νὰ μὲ ζυγώσῃ, και ἂν ὄλοι οἱ ὑμῶπιστοὶ σου Ἀρκαδινοὶ ἀρμακονόντανε γιὰ νὰ μὲ κυνηγήσουν... Ἐγὼ ὁμως ἐπρόκρινα νὰ σὲ κάμω *μπουραζέρη*, και σὺ ἂν ἔχῃς φιλότιμο, ὅπως ὄλος ὁ κόσμος παραδέχεται, πιστεύω νὰ ἐκτιμήσης ὅπως ἀξίζει τὴ μεγαλοψυχία μου αὐτή!...

Μεθ' ὁ σφίξας τὴν χεῖρα τοῦ Κουσιουρῆ ἀπεχώρησε—και ἦτο πλέον νύξ,— εἰς Χαλαζόνιον, ὅπου εὔρε και τὸν μητροπολίτην περιστοιχιζόμενον ὑφ' ὄλων σχεδὸν τῶν χωρικῶν, πρὸς ὃν ὅταν ἔμειναν μόνοι, διηγήθη ἐμπιστευτικῶς τὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ἡ μᾶλλον τὴν ἀπαγωγὴν του, συμβάντα ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Κουσιουρῆ, εὐθύμως ἐπειπῶν:

— Αἱ, τί λὲς τώρα, πανιερώτατε, γιὰ τ' ἄγρια *λεῖψαρα*;...

— Τὰ πιστόλια σου ἔνοοις; ἠρώτησεν ὁ μητροπολίτης ὑπογελῶν.

— Ναί.

— Πόσα φέρεις;

— Δύο.

— Αἱ, τοῦ λοιποῦ σοῦ ἐπιτρέπω νὰ φέρῃς τέσσερα! και ἀπὸ σήμερον ἀνακαλῶ και τὴν περὶ τῆς ἀργίας σου ἀπόφασίν μου... Φέρε δὲ, προσέθηκεν ὁ μητροπολίτης συγχεκινημένος, φέρε νὰ εὐλογήσω ὄλα σου τὰ ἄρματα, γιὰ νὰ θριαμβεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως εἰς ἐκείνην τὴν ἀγίαν στιγμήν!...

Και ὁ μητροπολίτης δὲ ἤξευρε, και ὁ Παπ' Ἀναστάσις δὲν ἠγνόει τίς ἐκεῖνη ἡ ἀγία στιγμή, διότι ἀμφοτέροι ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν. Ὁ μητροπολίτης μάλιστα, ὁ αἰοίδιμος Γερμανός, εἶχε διορισθῆ διὰ γράμ-

ματος του 'Αλεξ. Ὑψηλάντου εἰς τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κοινῶν ὑποθέσεων τῆς Ἐταιρίας, συνεπιτρόπους ἔχων, κατὰ λέξιν τοῦ γράμματος, «ἐκ μὲν τῶν ἀγίων ἀρχιερέων» τὸν Π. Πατρῶν Γερμανὸν καὶ τὸν Μομφερασίου Χρυσάνθον, ἐκ δὲ «τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων» τὸν Ἀσημάκην Ζαΐμην, τὸν Σωτήριον Χαραλάμπην, τὸν Ἀναγνώστην Κοπανίτσαν, τὸν Πανούτσον Νοταρᾶν καὶ τὸν Θεοχάρην Ρέντην. «Καὶ ἐπὶ πάντων τούτων ὁ ἐκλαμπρότατος τῆς Ῥωσσίας κόνσολος Ἰωάννης Βλασόπουλος».

Ἐτερον τῶν τολμημάτων τοῦ Παπ' Ἀναστάσι ἀναφέρεται τὸ ἑξῆς:

Εἰς τὴν δυσμικὴν ἄκρην τῶν Φιλιατρῶν ὑπάρχει μικρὸν ἐξωκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τροπαιοφόρου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμώμενον, οὗ τὸ δάπεδον καλύπτουσιν Ἑνετικῆς κερραμοουργίας πλάκες πολυχρωμοὶ στιλπναί, τοὺς δὲ τοίχους ὡς καὶ τὴν μοναδικὴν ἐπιμήκη ἀψίδα τῆς στέγης του κοσμοῦσιν ἀγιογραφίαι μετὰ πολλοῦ μὲν ζήλου, ἀλλὰ καὶ οὐχ ἥττονος ἀπειροκαλίας ἐξεργασμέναι. Ἔτος ἀνακαινίσσεως αὐτοῦ φέρεται ἐπὶ τοῦ δι' ἀσθέστου νῦν κεχρισμένου ὑπερθύρου τὸ 1804, ἂν ἡ μνήμη δὲν μᾶς ἀπατᾷ.

Ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἡ ἀποψις, πρὸς μεσημβρίαν ἰδίως, εἶναι θαυμασία, δι' ὃ καὶ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ὁ μάλλον συχαζόμενος περίπατος τῆς κωμοπόλεως Φιλιατρῶν. Πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ θεατοῦ κοίλη, ἐπιμήκης πεδιάς, δυτικὸν ὄριον ἔχουσα τὴν κυματοπλήγη ἀκτὴν τῆς θαλάσσης, καὶ πρὸς ἀνατολὰς περιοριζομένη ὑπὸ χαμηλῶν σχισοφύτων βράχων ἐκτείνεται ἐν ἀπαραιμίλλῳ ὁμαλότητι γραμμῶν, μὲ τὰς λευκαζούσας αὐτῆς ἀγροικίας, καὶ κατὰφυτος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ δένδρου τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν πρασινοφύλλων στοιχείων τοῦ φυτοῦ τοῦ Διονύσου, μέχρι Μαραθουπόλεως, δεξιὰ τῆς ὁποίας διὰ στενῆς θαλασσίας ταινίας χωριζομένη τῆς ξηρᾶς, ἀναδύει ὡς θαμνοφόρον ὄστρακον πελωρίου χελώνης ἢ μικρὰ νῆσος τῆς Πρώτης, ἢ χρησιμοποίηθεῖσα ὡς σταθμὸς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένους κατὰ τὸν γνωστὸν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας ἀποκλεισμὸν τῶν 420 εὐγενῶν Σπαρτιατῶν. Ὅπισθεν δὲ ταύτης ἀπλοῦται εὐρὺ καὶ ἀτέρμον τὸ πέλαγος, καὶ τὸ βλέμμα πλανᾶται ἀκωλύτως πρὸς τὸ βάθος τοῦ ὀριζήσαντος.

Ἀνατολικῶς τοῦ ρηθέντος ἐκκλησιδίου, ὁ περιβάλλει καὶ αὐλότοιχος, ἀπλοῦται πλατεῖα ὁμαλῆ, εἰς ἣν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅτε καὶ τὸ θρησκευτικὸν τῶν Ἑλλήνων αἶσθημα ἦτον ἀκμαιότερον, καὶ πᾶσα πρὸς τέρψιν πανήγυρις αὐτῶν ἦτο συνδεδεμένη καὶ πρὸς μίαν θρησκευτικὴν ἑορτήν, συνήρχοντο οἱ Φιλιατρινοὶ μετὰ

τῶν οἰκογενειῶν των τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα, καὶ ἠθύμουν καὶ ἐχόρευον πανήμεροι ἐπὶ τῆ ἀναστάσει τοῦ Σωτῆρος· οἱ δὲ εὐάριθμοι Ὁθωμανοὶ τοῦ τόπου ἐτοποθετοῦντο σταυροποδητεῖ ἐπὶ ἐγχορῶν ταπήτων εἰς μακρυνὴν ἀπὸ τῆς χορευτικῆς ἀλύσεως ἀπόστασιν ὑπὸ τὴν σκιάν ὑψικόμου δρυός, ἢ ὁποία σώζεται καὶ σήμερον, ἀλλὰ κατεσκληκυῖα καὶ πρὸς ξήρανσιν ῥέπουσα, — καὶ μακαρίως ἀπελάμβανον τοῦ θελκτικοῦ θεάματος τοῦ χοροῦ τῶν Χριστιανῶν, εἰς ὃν ἐξόχως διέπρεπεν ὁ γίγας τὸ ἀνάστημα καπετὰν Γιωργάκης Παναγιώταρος, οὗ τὴν σιαγῶνα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Νεοκάστρου συνέθλασε σφαῖρα πυροβόλου, οἰκτρῶς παραμορφώσασα τὴν ἀρρενωπὴν αὐτοῦ μορφήν.

Καὶ ἦτο θελκτικὸς καὶ ἀξιοθέατος τῶν Χριστιανῶν τῶ ὄντι ὁ χορὸς. Αὐτὴ ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, — διότι ἡ τῶν ἀνδρῶν, φερόντων τὴν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ ἐπιβληθεῖσαν ἐξευτελιστικὴν καὶ ἄχαριν ἐνδυμασίαν τῆς δουλείας δὲν παρουσιάζει τὸ ἀξίον νὰ ἀπασχολῆσῃ ἡμᾶς, — ἦτο γραφικωτάτη καὶ εἶχε τὴν χάριν περισσὴν καὶ αἰ μὲν μεσήλικες ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς ὅσον καὶ σεμνοπρεπεῖς ὑπὸ τὰς μακρὰς καὶ βαρυτίμους κοδόκας των, ἀλλ' αἰ νεώτεροι ἔλαμπον καὶ ἠκτινοδόλουν περιβαλλόμενοι τὸν τράχηλον τὰ ἐκ μαργαριτῶν ὠραία *μερμιῖδια*, καὶ φοροῦσαι τὰ βραχέα *κοττογοῦνια*, ἅτινα ἀνοικτὰ ἔμπροσθεν καὶ θηλυκονόμενα διὰ τριῶν μόνον πορπῶν, ἀνεῖχον καὶ ἀδρότερον καθίστων τὸν ὑγιᾶ κόλπον αὐτῶν, τὸν ἐπικαλυπτόμενον ὑπὸ τῆς χρυσοφάντου *τραχηλιάς* τῶν μεταξίνων κεντητῶν χιτῶνων των. Ἰδιαιτέρως δὲ περιγραφῆς ἀξία εἶναι καὶ ἡ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν διακόσμησις, ἥτις καθίστα ἑρασιμωτάτην τὴν παρουσίαν των. Ἐκάλυπτον τουτέστιν αὐτὴν διὰ μικροῦ φεσίου χαμηλοῦ, ἐφ' οὗ ἐσκόρπιζον ἐν ἐπιμελημένῃ κανονικότητι καὶ τὸν βραχὺν χρυσοῦν θύσανόν του, μεθ' ὃ τὸ περιέδενον δι' ὀλιγοστροφου *τζεβρέ*, ἐξ οὗ πάλιν ἐπιχαρίτως ἀνήρτων ὀρθοῦς χρυσοῦν νομισμάτων, πρὸς δεξιὰ ἀποκλίνοντας, καὶ *μασσαλάδες* κοινῶς καλουμένους... Τοιαύτην δ' ἐνδυμασίαν ἑορτάσιμον, μίαν, ἂν ὄχι πλείονας, εἶχον ὅλοι σχεδὸν αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν νεότητά των, καὶ ἦσαν εὐποροὶ οἱ ἀνθρώποι τότε, ὥστε νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς τοιαύτας δαπάνας, αἵτινες ἄλλως τ' ἐγίνοντο ἀπαῖ ἢ τὸ πολὺ δις ἐπὶ τῆς ζωῆς των. Διότι ἂν καὶ δὲν εἶχον τὰς τῶν σημερινῶν σημαντικωτέρας περιουσίας, ἦσαν ὁμως ἀπηλλαγμένοι καὶ τῶν βαρυτόκων χρεῶν, δι' ὧν ἐπιβαρύνονται οὗτοι, καὶ αἰ δαπάναι των δὲν ἔφθανον οὔτε εἰς τὸ δεκατημόριον τῶν νῦν ὅσα δὲ χρήματα εἶχον, τὰ εἶχον εἰς χρυσὸν καὶ εἰς ἄργυρον.

Οὕτω λοιπὸν ἐνδεδυμένοι αἱ Φιλιατριναὶ ἐχειροκρατοῦντο ὅλοι πρὸς χορὸν, καὶ περὶ τὸν ἐρ-

ρhythμῶς κινούμενον κύκλον αὐτῶν ἐσχηματίζετο ἑτέρα χορευτικὴ ἡμιπεριβολὴ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, ὡσεὶ θελόντων νὰ προφυλάξωσι τὴν δικαίως καὶ σήμερον φημιζομένην καλλονὴν των ἀπὸ πᾶν θρασυῦ ἢ βάσκανον ὄμμα, — τὰ δὲ ἄσματα χαρμωδῶς ἠχολόγουν ἐναλλάξ μελπόμενα ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ αἰ κινήσεις τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν μόλις ἡμιφανομένων κάτωθεν τοῦ ἄκρου τῶν μακρῶν καὶ βελουδοπαρῶν ἐσθήτων των, ἦσαν μεμετροημένοι, σεμναί, σχεδὸν δειλαί, ἀλλ' ἡ τῆς φυσιογνωμίας των ἔκφρασις, ὅτε μὲν βραγδαία, θυμώδης καὶ ὀρηκτικὴ, ὅτε δὲ βραδεία, τρυφερὰ καὶ προσηνῆς, ἀπέπνευε θέλητρον ἀρήτου εὐπροσηγορίας.

Καὶ ὡς δείγμα τῶν προτιμωμένων τότε χορικῶν ἄσματων παρατιθέμεθα δύο τὰ ὀλιγοστικώτερα:

Νᾶρριχνε ὁ Ἀπρίλης δὴ νερὰ, — Μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, Κι' ὁ Μάϊς ἄλλο ἔνα, — Χριστέ μου ἀληθινέ.
Νὰ ἰδῆς τὰ κοντοκρίθαρα, — Μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, πῶς ἄπηδᾶν τῆς φράχταις, — Χριστέ μου ἀληθινέ,
Νὰ ἰδῆς καὶ τὴ φτωχολογιά — Μὰ τὸ Χριστό π' ἀνέστη, πῶς διπλοκρυσταρίζουν. — Χριστέ μου ἀληθινέ.

* Ἄστρο τριαντάφυλλο κρατῶ, — μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, βουλῆμαι νὰ τὸ βᾶψω. — Χριστέ σὲ προσκυνούμε.
Κι' ἄν μου πτύχῃ τῆ μογογιά, — μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, πόλλαις καρδίαις θὰ κάψω. — Χριστέ μου ἀληθινέ.
Θὰ κάψω νιαῖς, θὰ κάψω νιούς, — μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, θὰ κάψω παλληκάρια. — Χριστέ σὲ προσκυνούμε.
Θὰ κάψω τὴν ἀγάπη μου — μὰ τὸ Χριστό π' ἀνέστη, μέσα 'ς τὰ φυλλοκάρδια. — Χριστέ μου ἀληθινέ.

Οἱ ἐν Φιλιατροῖς Ὁθωμανοὶ *Ῥωμογεννηταὶ* ὄντες εὐλόγως ἔχαIRON φήμης ἀγάδων μαλακῶν καὶ πραυθῦμων. Ἐκάθηντο ὡς εἴπομεν μακρὰν τοῦ χοροῦ οὐδέποτε τοὺς πανηγυρίζοντας ταράξαντες, ἀλλὰ τούναντιον πάντοτε συντείναντες καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς παρουσίας των εἰς μείζονα τῆς ἑορτῆς λαμπρότητα. Ἀλλὰ κάποτε δύο νέοι ἐξ αὐτῶν ἐπλησίασαν ὑπὲρ τὸ δέον τὰς γυναῖκας οὐχὶ μὲ διαθέσεις κακὰς ἴσως. Ὁ Παπ' Ἀναστάσις ὁμως, ὁ ὁποῖος ὡς καλὸς πνευματικὸς πατήρ περιεφέρετο πάντοτε ἄγρυπνος ἕνα προλαμβάνη ἢ ἐπανορθοῖ τ' ἀτακτήματα καὶ τὰς ἀκοσμίας τῶν ἑορταζόντων, δὲν εἶδε φαίνεται μὲ ὄμμα εὐμενὲς τὴν προσπέλασιν τῶν ἀλλοπίστων εἰς τὰς χορευούσας Χριστιανὰς· δι' ὃ καὶ πλησίασας τοῖς παρετήρησε γλυκῆς κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ θέσις των δὲν ἦτον ἐκεῖ. Ὅτε ὁμως οἱ ἀγέρωχοι Ὁσμανίδαι ἀντὶ ἀπαντήσεως ἠκόντισαν κατ' αὐτοῦ βλέμμα βλοσυρόν, ὁ Παπ' Ἀναστάσις χωρὶς πολὺ νὰ χρονοτριβῆσῃ περιέβαλεν ἀμφοτέρους διὰ τῶν στιβαρῶν βραχιόνων, ὧν ἡ ἰσχύς ἀσύγκριτος διεθρυλλεῖτο, καὶ ὑψηλὰ σηκώσας ἔφερν αὐτοὺς ματαίως λακτίζοντας, — σύμπλεγμα οὐχὶ καὶ ἰλαρότητος ἀμέτοχον, — καὶ ἔρριψεν ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν Ὁθωμανῶν, οἱ

ὁποῖοι, ἦπιοι καὶ συνετοὶ ὄντες, ἀλήθεια ὁμολογητέα, τὸν μὲν Παπ' Ἀναστάσιον, ἐξηγηθέντα τὴν ἀνοικεῖον διαγωγὴν τῶν νέων βοθηθήσκων των, ἀπέλυσαν ἀκατάκριτον, τούτους δὲ αὐστηρῶς ἐπετίμησαν.

(Ἔπεται συνέχεια)

Σ. Ν. ΚΑΡΑΒΙΤΗΣ.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΝ

Περὶ τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων

Τὸ νὰ εἶνε τις ἐγκρατὴς καὶ συνετός, νὰ ἔχη ψυχικὸν σθένος, νὰ μὴ ταράσσεται οὔτε ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων οὔτε ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθῶν, ταῦτα πάντα εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὸν θέλοντα νὰ εἶνε δίκαιος, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐπαρκῆ. Τί μέλει εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ τοὺς συμπολίτας σου, ἂν ἐξίχθης μέχρις ὑποκειμενικῆς τελειότητος, ὅταν δὲν συμβάλλῃς εἰς τὸ κοινὸν ἔργον καὶ ὅταν ἡ τελειότης αὐτὴ δὲν ἐκδηλοῦται ἐν βίῳ ἐνεργῶ; Δανεῖζεσαι παρὰ τῆς κοινωνίας τὴν συνδρομὴν τῆς, ὀφείλεις αὐτῇ τὴν ἰδικὴν σου· στερῶν δ' αὐτὴν ταύτης εἶνε ὡς νὰ χρεωκοπῆς δολίως. Δὲν δύνασαι νὰ ζῆς ὡς ὃν κοινωνικόν, ὅταν ἔχῃς ἀνάγκην τῶν ἄλλων, οὐδὲ ὡς ἄτομον ἀπομεμονωμένον, ὅταν οἱ ἄλλοι ἔχουν ἀνάγκην σου· πρέπει νὰ εἶσαι τὸ ἐν ἡ τὸ ἄλλο. Καὶ ἐπειδὴ χάρις εἰς τὴν κοινωνίαν πύξήθης καὶ ἀναπτύσσεσαι ἀκόμη, ὀφείλεις ἐν παντὶ καιρῶν νὰ ἐνεργῆς ὡς ὃν κοινωνικόν. Ἡ πατὴρς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σοὶ εἴπῃ· ἔχεις πνεῦμα καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἐξέθρεψα ἐγώ· εἶσαι ἐλεύθερος καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀνευρίσκεις ἐν ἐμοί· ἔχεις εἰς τὴν διάθεσίν σου τοὺς θησαυροὺς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοὺς θησαυροὺς τούτους συνήγαγον καὶ διαφυλάττω ἐγώ· πῶς θὰ μὲ ἀνταμείψῃς; Μετέχεις τῆς ζωῆς μου καὶ εὐθύνεσαι διὰ τὴν εὐημερίαν μου. Ἀναλόγως τῶν προσόντων καὶ τῆς κλίσεώς σου ἐξέλεξας ἐπάγγελμα, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὰς ἀνάγκας μου· καθήκον ἔχεις νὰ ἐκπληροῖς τοῦτο καλῶς. Σὲ πλουτίζω διὰ τῆς πατρῶας κληρονομίας καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν συμπολιτῶν σου, ὀφείλεις καὶ σὺ νὰ μὲ πλουτίζῃς διὰ τῶν ἔργων σου. Καὶ στρεφόμενη πρὸς πάντας τοὺς πολίτας ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· Γεωργοί, γεωργεῖτε· ἐργάται, ὑφαίνετε τὸ ἔριον καὶ κατεργάζεσθε τὸν σίδηρον· πάντες ὅσους φέρω εἰς τοὺς κόλπους μου, ἐργάζεσθε· μὴ ὁμοιάζετε πρὸς τοὺς ἀκάρπους κλώνας τοὺς ἐξαντλοῦντας τὸ δένδρον, ἀλλὰ μιμεῖσθε τὸν σίτον, ὅστις καλύπτει διὰ στάχων τὴν γῆν ὅπῃθεν ἀντλεῖ τὸν ἑαυτοῦ χυμόν. Ἐργάζεσθε καὶ ἀγαπάτε τὴν ἐργασίαν σας· ἔστω αὐτὴ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς σας, διότι εἶνε ἡ τιμὴ· δὲν εἶνε μόνον εἰς ὑμᾶς ὀφέ-

λιμος, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁμοίους σας ἀποδίδουσα δὲ τὰ εὐεργετήματα, ἅτινα παρ' αὐτῶν λαμβάνετε καὶ συντρέχουσα αὐτοὺς ὅπως παλαίωσι κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς φύσεως δυνάμεων, καθίσταται πράξις δικαιοσύνης καὶ ἀδελφότητος.

PAUL BOURDE.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἐν χώρᾳ ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ καθολικὴ ψευδοφροσύνη, οἱ πολλοὶ δὲν ἔχουσι καιρὸν νὰ κρίνωσι καὶ νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦτο, μεταξύ τοῦ συγκεχυμένου πλήθους τῶν διαμφορηθέντων τὰς ψήφους αὐτῶν, προτιμῶσιν ἐκείνους, τῶν ὁποίων συχνότερον εἶδον τὸ πρόσωπον ἢ ἤκουσαν τὸ ὄνομα.

(Λουδοβίκος Φίλιππος).

Ἴνα μετέλθῃ τις τὸν ἱατρὸν τῶν σωμάτων, ἀπαιτοῦνται σπουδαὶ πολυτετεῖς, μελέται ἐνδελεχεῖς, ἐξετάσεις, διπλώματα, ἄλλαι ἐγγυήσεις παντοδαπαί. Διὰ τὸν κοινωνικὸν ἱατρὸν, ἥτοι τὸν πολιτευτὴν, οὐδὲν τούτων· ὁ πρῶτος τυχῶν δύναται νὰ μετέλθῃ τὴν κοινωνικὴν ἱατρικὴν, νομοθετῶν, διοικῶν, παραγγέλλων διάφορα φάρμακα, ἐνίοτε μάλιστα φεῦ! προβαίνων καὶ εἰς ὀδυνηρὰς ἐγχειρήσεις, χωρὶς νὰ λάβῃ ποτὲ τὸν κόπον νὰ σπουδάσῃ τὴν παθολογίαν, τὴν φυσιολογίαν, τὴν ἀνατομίαν τῆς κοινωνίας, ἣν πρόκειται νὰ θεραπεύσῃ.

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶνε ἡ μετριοφροσύνη τῆς ψυχῆς, διότι ἡ ἐξωτερικὴ μετριοφροσύνη εἶνε ἀπλῆ ἀβρότης, καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Ἄ,τι κατέστη γελοῖον δὲν εἶνε πλέον ἐπικίνδυνον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἄ,τι ὑπὸ τῶν Ἀγγλίδων κυριῶν διενεργηθεῖς ἔρανος πρὸς προσφοράν δώρου τινὸς τῇ βασιλίᾳ Βικτωρίᾳ ἐπὶ τῷ Ἰωβιλαίῳ αὐτῆς ἀπέφερε τὸ ποσὸν 1,050,000 φράγκων. Ἐκ τούτων ἀφηρέθησαν 250 χιλιάδες φράγκων διὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ μακαρίτου συζύγου τῆς βασιλίσσης πρίγκιπος Ἀλβέρτου, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἀπόφρασιν αὐτῆς ὅα διατεθῶσιν ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς γυναικείois νοσοκομείοis νοσοφυλάκων.

Ἄ,τι μορφομισμὸς, ἥτοι ἡ ὑψηλὴ καὶ παραισθητικὴ κατάσταση ἡ ἐπερχομένη μετὰ τὴν ἐκουσίαν λήψιν

ὀπίου, παρατηρήθη τελευταῖον καὶ παρὰ τοῖς ζῷοis. Εἰς τόπους ἔνθα οἱ καπνισταὶ τοῦ ὀπίου εἶναι πολλοὶ οὐχὶ σπανίως παρατηροῦνται αἴλουροι δεικνύοντες εὐαρέσκειαν εὐρισκόμενοι ἐντὸς χώρων, ἐν οἷς καπνίζονται ὀπιοι. Αἴλουρός τις ἐκαθέσθη π. χ. παρὰ τὴν κλίνην καπνιστοῦ τινος τοῦ ὀπίου καὶ εἰσέπνεεν εὐαρέστως τὸν καπνόν. Εἰς ἄλλας περιστάσεις πύθηκοι καὶ κύνας ἔδειξαν τὸ αὐτὸ πάθος. Τοιαῦτα ζῷα μετὰ τὴν εἰσπνοὴν τῶν καπνῶν τοῦ ὀπίου γίνονται μεγαγχολικὰ καὶ ὑπναλέα. Αἴλουρός τις ἐν Κίνα ἔπαιζε καὶ ἤκλιετο ἄλλως ἢ κατὰ φύσιν, ὅταν δὲ ὠσφραίνετο καπνὸν ὀπίου ἐφαίνετο εὐτυχῆς καὶ ἤλλαζε τὸ εἶδος τῶν φιλοφρονησέων αὐτοῦ καὶ τῶν παιγνίων. Δύο πίθηκοι οὐ μόνον ἀνέπνεον εὐαρέστως τὸν καπνόν ἀλλὰ καὶ ἐμάσσων τὸ λοιπὸν μὴ καὲν ὀπιον, εἴτα δὲ κατέφεροντο εἰς κατάστασιν ὑπναλέαν, ἐγρύλλιζον κλαυθμηρίζοντες, καὶ περιστρέφοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὀπίου ἐξημερώθησαν καὶ ζῷα ἀρπακτικά, οἷον ἀνθήρες.

Ἄ,τι «Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης» ὑπολογίζει τὰς ἀγελάδας τὰς εὐρισκόμενας ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις εἰς 21,000,000. Ἐκάστη ἀγελάς παράγει ἐτησίως 350 ἀμερικανικὰ γαλόνια γάλακτος, ἥτοι ὅλαι αἱ ἀγελάδες 7,350,000,000, ἅτινα χυνομένα ἐντὸς κοιλώματός τινος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς θ' ἀπετέλουσιν μικρὸν ὠκεανόν. Ἐκ τοῦ γάλακτος τούτου 4,000,000,000 γαλόνια δαπανῶνται εἰς κατασκευὴν βουτύρου, 700,000,000 εἰς κατασκευὴν τυροῦ, τὸ ὑπόλοιπον δὲ 2,480,000,000 πίνεται ὑπὸ 60,000,000 κατοίκων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ νηπίων. Τὸ ποσὸν τοῦ παραγομένου βουτύρου ἀνέρχεται εἰς 1,350,000,000 λίτρας, τὸ δὲ τοῦ τυροῦ εἰς 6,500,000 λίτρας. Ἡ ἀξία δὲ ἀμφοτέρων εἶνε 20,000,000 δολάρια.

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν οἱ λεγόμενοι πράκτορες τῶν δημοσιεύσεων, οἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς συλλογὴν ἀγγελιῶν διὰ τὰς ἐφημερίδας, ἐπὶ προμηθεῖα ἀναλόγῳ, συνήθως 20—30 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι καταβάλλουσι πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς προσέλκυσιν πελατῶν. Σχετικῶς πρὸς τοῦτο ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον· Πράκτωρ τις ἐζήτησε νὰ καταπέσῃ παλαιὸν ἐργοστασιάρχην νὰ δημοσιεύσῃ ἀγγελίαν τινά, ἀλλ' εἰς μάτην.

— Τί σημαίνει ἡ δαπάνη δύο ἢ τριῶν χιλιάδων φράγκων, ἔλεγεν ὁ πράκτωρ, ἐάν πρόκηται μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ κερδήσῃτε ὀκτώ καὶ δέκα χιλιάδας.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην, ἀπαντᾷ ὁ βιομήχανος... Ἐγὼ ἔχω τοὺς πελάτας μου.

— Πρέπει νὰ τοὺς αὐξήσῃτε, νὰ ὑπενθυμίσῃτε τὸ ὄνομα τοῦ καταστήματός σας εἰς τὸ κοινόν...

— Τὸ κατὰστάμά μου συνέστη πρὸ πενήτηντα ἐτῶν. Εἶνε γνωστόν.

— Πῶς; ἀπαντᾷ ὁ πράκτωρ. Ἄλλ' ἡ θρησκεία εἶνε πολὺ παλαιότερα, καὶ ὅμως βλέπετε ὅτι καὶ οἱ παπᾶδες ἔχουν τῆς καμπάνιας διὰ νὰ κάμουν τὴν βεκλάμαντων!